

RODINA GRUDA

NOVEMBER 1960

VSEBINA

Mile Klopčič:

Ob 15-letnici 29. novembra (pesem)

Proslava 40. obletnice koroškega plebiscita v Celovcu

Tone Seliškar:

Pismo Kerinovi materi (pesem)

Mile Pavlin:

Pokošeno cvetje

Vida Brest:

Droben spomin iz partizanskih dni

Franc Anderluch:

Hvala za gostoljubje!

—a č—

Pri Pivki velika kokošja farma s 100.000 kokoši

Kombinirana setev

Edi Kovše, Belgija:

Staršev sem slovenskih sin...

Pedro Raul Kobilá, Argentina:

S čustvi hvaležnosti se oziram
proti domovini svojih staršev

Po domači deželi

Op. A. Kristan:

Ob 50-letnici ustanovitve Jugoslovanske
socialistične zveze

Matevž Hace:

Narodni običaji in posebnosti na
Notranjskem

Spomini so pa ostali

Kulturni zapiski

Kaj delajo naši na tujem

Eugen Bergant:

Lepi uspehi naših športnikov

France Bevk:

Kresna noč (nadaljevanje)

Mladi rod:

Pastirček — istrska pravljica
(nadaljevanje)

Slika na naslovni strani:

Jugoslavija

(akad. slikar Slavko Pengov)

Rojaki, rojakinje!

Josip Pavlica

FRAZEOLOŠKI SLOVAR . . . 1950 din

Vsebuje fraze v petih jezikih:

slovenskem, srbohrvaškem, latinskem,
nemškem, francoskem in angleškem

Vilko Novak

SLOVENSKA
LJUDSKA KULTURA

(s francoskim povzetkom - ppl.) . . . 1000 din

Naročite pri

Državni založbi Slovenije

Ljubljana, Titova cesta 25

Jugoslavija

*Najlepši novoletni pozdrav
iz rojstne domovine je*

Slovenski izseljenski koledar 1961

Naročite ga čimprej pri

Slovenski izseljenski matici

Ljubljana, Cankarjeva 1/II

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanaestkrat na leto. Poština plačana v gotovini. Odgovorni urednik Tomo Brejč. Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. — Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Čekovni račun pri Komunalni banki 600-704/3-155

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA REVIJA SLOVENSKE
IZSELJENSKE MATICE V LJUBLJANI

NOVEMBER 1960

LETO VII.

Miha Maleš: Prekmurka

OB 15-LETNICI
ODKAR SVOBODNI
PRAZNUJEMO 29. NOVEMBER
ROJSTNI DAN NOVE JUGOSLAVIJE

*Fabriških dimnikov povsod rastó gozdovi,
na rekah dvigajo mogočni se jezovi,
plavži goré, v zemljó gradimo nove rove,
iz naših luk plujo nam ladje v vse vetrove,
kjer jalov bil je svet, kalé že nove setve,
močvirja nam rode doslej neznane žetve,
samí in zase zdaj
zaklade trgamo iz črnih zemskih slojev,
ki naši so za vekomaj,
povsod je delo, znoj, povsod vrvenje strojev,
noč za nočjo in dan za dnem.*

*Po mislih naših glav in s silo naših rok
uresničujemo vse tiste drzne sanje,
ki mnogo je rodov
hudo trpelo zanje,
ki zanje mnogo jih je leglo v hlad grobov!*

Mile Klopčič

Med svojim bivanjem v New Yorku je predsednika Tita prišla pozdravit tudi skupina jugoslovanskih izseljencev in članov jugoslovanske kolonije iz New Yorka. O tem prisrčnem srečanju smo že poročali v oktobrski številki »Rodne grude«

During his sojourn in New York president Tito was also welcomed by a group of Yugoslav immigrants and members of the Yugoslav colony in New York. We have been reporting this cordial meeting in the October issue of »Rodna gruda«

Pendant son séjour à New York, le président Tito a été salué par un groupe d'émigrants yougoslaves et membres de la colonie yougoslave à New York. Sur cette rencontre cordiale nous avons déjà rapporté dans notre numéro d'octobre

Zahvala Slovenski izseljenski matici

Clevelandska federacija društev SNPJ se tem potom toplo zahvaljuje Slovenski izseljenski matici za vsestransko sodelovanje, naklonjenost in gostoljubnost ob priliki izleta članov SNPJ v Jugoslavijo. Zahvalo izrekamo vsemu osebj, ki nam je bilo ves čas na uslugo.

Posebno priznanje zaslužijo: Mila Šenk, Ina Slokan in Vera Valenci, ki so nas spremljale na izletih in tako vestno skrbele za našo udobnost in razvedrilo. Dalje tajnik Albert Švagelj, ki je bil slehernemu izletniku na razpolago z raznimi nasveti in v primeru potrebe tudi z avtomobilsko vožnjo. Prostori Matice so bili tako rekoč naš glavni stan v Ljubljani.

Vaša zasluga je bil tudi uspešen banket v hotelu Bellevue in veličasten piknik v Polhovem Gradcu. To Vam je naprtilo mnogo dela, skrbi in odgovornosti. Te Vaše požrtvovalnosti se bomo vedno spominjali.

Vse to pomeni, da je SIM potrebna ustanova za vse slovenske izseljence. Brez nje bi občutili marsikatero neugodnost in pomanjkanje prijateljskih stikov. Brez njenega sodelovanja bi ne mogli uživati brezmejnih naravnih krasot in zgodovinskih zanimivosti jugoslovanske zemlje. Zato ji želimo mnogo uspeha pri nesebičnem delu tudi v bodočnosti.

Josephine Tratnik l. r., tajnica
Camilus Zarnik l. r., predsednik
John J. Kikol l. r., blagajnik

Proslava 40. obletnice koroškega plebiscita v Celovcu

Pod naslovom »Lepe besede, grda dejanja« poroča 14. okt. t. l. »Slovenski vestnik«, časopis koroških Slovencev, ki izhaja v Celovcu, da je celotna proslava 40. obletnice znanega koroškega plebiscita izpadla kot grožnja proti koroškim Slovincem, kot potvarjanje zgodovine v dokaz »Nemške Koroške« in načrtnega zanikanja dvojezičnega značaja dežele ter obstoja koroških Slovencev — in končno — kot parada nacističnih veljakov in hujskačev, kot velikonemška manifestacija s kljukastimi križi.

K proslavam niso bili povabljeni predstavniki slovenskih organizacij na Koroškem, izrečena ni bila niti ena slovenska beseda. Popolnoma so zamolčali doprinos koroških Slovencev h gospodarskemu in kulturnemu razvoju dežele, slovensko pesem in ples pa so ma proslavi, kot vedno, potvarjali in prikazali kot nemško. Zamolčali so

tudi doprinos koroških Slovencev za osvoboditev Avstrije izpod Hitlerjevega fašizma in razumljivo, zamolčali tudi, da je bil hitlerizem največja nevarnost in nesreča za Koroško in za Avstrijo.

Ko je znani esesovski funkcionar Steinacher z večjo skupino bivših nacistov, ki so vsi nosili na prsih odlikovanja kljukastega križa, korakal mimo, je bilo celo s tribune slišati klice »Heil Steinacher«.

Nacistični udeleženci proslave so zlasti v večernih urah 10. oktobra ponovno prepevali po celovških ulicah znano pesem »Wir wollen weiter marschieren, wenn alles in Scherben fällt, denn heute gehört uns Deutschland und morgen die ganze Welt...«

Slovenski dnevnik »Delo« je ob tej priložnosti upravičeno zapisal: »Žakaj je vse to treba dopuščati in kakšnim namenom naj vse to služi?«

Ko sem bil na obisku v domovini, sem z ženo, hčerko in zetom obiskal tudi Koroško, kjer je rojstni kraj moje žene. Kar sem tam videl in doživel, moram zmeraj poudariti, da tam živi veliko slovenskih bratov, čeprav mnogi že ne govorijo slovensko.

V vsaki hiši, kamor sva prišla, smo govorili slovensko in peli smo slovenske pesmi. To so vedri, veseli ljudje, ki se jih bom vedno z veseljem spominjal. So tudi zelo zavedni in prepričan sem, da tam slovenske govorice ne bodo zatrli.

Ciril Zupan, Windsor, Ontario, Kanada

*Radiše —
slovenska vas
na Koroškem*

Ob Dnevu mrtvih
smo se spomnili vseh,
ki so umrli zato,
da danes svobodni živimo

Tone Seliškar:

Pismo Kerinovi materi

Na bel oblak sem ti napisal sporočilo,
ki veter gnal ga s pticami je v tvojo stran.
Čez hribe plavalo je k tebi oznanilo
skoz jasen in neskončno lep spomladni dan.

Saj veš, sovražnik pismo bi zaplenil,
oblaka ne doseže, kakor misli ne!
Srce sem, mati, vem, ti z njim zagrenil,
v teh časih vse vesti so hude, grenke, zle.

Kerinka v Svetem križu ob zeleni Krki,
zapri oči in zgrabi se za levo stran!
Okoli nas pobsod sovražnik kroži mrki,
pogolten, črn, zvít kot demonski gavran.

Poslednjikrat pri nas govoril je o tebi,
poslednjikrat je pesem pel študent Kerin.
Ko so čez Krko prvi letali galebi,
je v kri kot talec onemel tvoj sin.

Tvoj sin je s smelimi prižigal novo vero,
tvoj sin je vsak dan dvigal pest in pel na glas!
Kerinka, ljudstvu kri je brizgnila čez mero,
tvoj sin je pal, kot pade zreli klas!

Glej, tisoč, tisoč mater zdaj žaluje,
je v grobu sestra, mož, morda edini sin...
Sovražnik krut je in še mrtve psuje!
O, v bele bo kosti sprhnel študent Kerin!

Ni mrtva snov, Kerinka, kar je v naši zemlji,
najboljše presejano seme je rasti!
Joj, mati siva, za ves narod žrtev jemlji,
saj grob študentov v novo nam pomlad gori!

Na bel oblak sem ti napisal sporočilo,
joj, pergament krvav nad pragom tvojih vrat...
Od žalosti se ti srce bo prelomilo...
Z obrazom otisni vanj današnjih dni pečat!

(Osmošolec Stane Kerin je bil kmečki sin iz Križa pri Kostanjevici. Ko so se študentje uprli fašističnemu pozdravu in javno proslavili praznik borbene enotnosti narodov Jugoslavije, je bil skupaj s sošolci izključen iz šole. Kakor svojemu narodu je bil mladi Kerin ves predan umetnosti. Pri ogledu razstave slik Matije Jame so v umetnostni hram vdrli fašisti in ga brez vsakega povoda odvedli. Kmalu potem je bil ustreljen kot talec...)

POKOŠENO CVETJE

Vse živiljenje ne bom pozabil prizora, ki sem ga videl dne 3. avgusta 1944 v Žužemberku za pokopališkim zidom.

Ponoči se je kolona domobrancev iz Stične in Šentvida splazila mimo straž in patrulj dveh naših brigad, ki sta v velikem loku branili Žužemberk. Okoli osme ure zjutraj smo zaslišali za našimi hrbti, v Žužemberku, prve strele. Takoj smo odšli tja našim tovarišem na pomoč. Tam so bile zaledne enote in ustanove, pratež in odbori ljudske oblasti.

Toda prišli smo prepozno. Kolikor je ostalo naših živih, so se pod hudim ognjem prebili čez Krko na njen južni breg. Domobranci smo sicer v Žužemberku obkolili, pa so se prebili skozi naš obroč in se umaknili v svoje postojanke.

Ko sem se z bataljonom, v katerem sem se bojeval, spustil s Cvibeljskega hriba v Žužemberk, sem že od daleč zaslišal čudno škripanje. Dan je bil soparen, nebo je bilo zastrto z rahlo koprenasto meglico. Škripali so težko otovorjeni vozovi, polni mrličev, ki so jih bolničarji in grobarji pobrali po cestah, dvoriščih, sadovnjakih in greznicah. Kri se je cedila na tla in se lepila z belim cestnim prahom v rdeče kroglice. Razbite lobanje, razparani trebuh, iztaknjene oči, odrezani nosovi, ušesa in spolovila... Redkokdo je končal pod strelom, vse drugo je pokončal bajonet v rokah pijanega domobranca, ki se je pred napadom napil nemškega »Sturmgeista« z dodatkom metilnega alkohola.

Grobarji so mrliča zložili na pod pred mrtvašnico in se lotili ugotavljanja, kdo je kdo in kateri enoti je pripadal. Drugi so tačas kopali veliko jamo. Za sedemdeset ljudi je morala biti jama zelo velika in ljudje so jo dolgo kopali. Na dno so natrosili slame.

Med mrličem sem zagledal tudi tri ženska trupla. Vse tri mlade in še po smrti lepe, toda tako okrutno poklane...

Nikoli ne bom mogel z besedami izraziti tega, kar sem čutil takrat ob pogledu na trupla, posebej pa še na mrtve ženske. Menda je bila to mešanica smrtnega sovraštva do kronikov in žalost za izgubljenimi živiljenji dragih tovarišev, čeprav sem le redke med njimi prej osebno poznal. Bili so iz drugih enot... Posebno me je presunil pogled na mrtve ženske. Moškim je že nekako usojeno umirati v vseh vojnah in mrtvih moških smo že vsi videli v tej vojni veliko število. Ženska, rojena za ljubezen in materinstvo, pa tako krvave, blatne in razgaljene, še po smrti oskrunjene, kar se je jasno poznalo. Končno bi človek še razumel domobranci: ujeli so sovražnika, partizan-

ko, ki je bila prav gotovo prostovoljno vojak. Ustrelili so jo ali zaklali. Toda zakaj je bilo treba početi še po smrti z njimi take grdobije, kakor so jih? Eni, vitki svetlolaski, se je poznalo, da bi morala biti že čez nekaj mesecev mati. Navidez sem jo poznal. Bila je mlada žena nekega našega oficirja. Niti leto dni še nista bila poročena... Zdaj je imela odrezane dojke, večkrat preboden trebuh. Zraven nje je ležalo truplo mladega črnolasega dekleta, ki ji človek ne bi prisodil več kakor šestnajst, sedemnajst let. Na pol slečena in v spodnjem delu trebuha vsa preresetana od strela iz brzostrelke, vsa črna od smodnika in krvi...

Nisem mogel več gledati, začelo me je tresti...

Dve leti kasneje sem zvedel za živiljenjsko pot in za tragedijo mladega črnolasega dekleta. Živel sem v daljnem tujem mestu in mati mi je pošiljala slovenske časopise. Vsakokrat, kadar je po več mesecih prišla pošiljka, je to za nas pomenilo velik praznik. Časopisi so bili za nas edina zveza z domovino, z domačimi kraji, ki jih nekateri niso videli že štiri ali celo pet let.

Časopise smo prebirali od prve do zadnje vrstice, tudi po večkrat. Celo male oglase in osmrtnice. Tako sem nekoč med malimi oglasi zagledal poizvedbo. Mati išče svojo hčer, ki je baje padla v Žužemberku 3. avgusta 1944, vsaj tako trdijo nekateri. Drugi pa pravijo, da so jo domobranci odpeljali s seboj in jo poslali nekam v nemška taborišča...

Pisal sem nesrečni materi in jo prosil za hčerino sliko. Kmalu sem jo imel v rokah. Bila je

OBVESTILO

Na sestanku društva »Slavček« v Frey-
mingu (Francija) je bilo sklenjeno, da bo
društvo namesto vsakoletnih Miklavževih
daril otrokom članov odslej za te otroke
organiziralo skupen izlet. Ta predlog je bil
sprejet, ker so bile z obdarovanjem otrok
razne težave (otroci niso prišli po darila in
so jih morali odborniki raznašati po domo-
vih). Tako se bo odslej ista vsota, ki je bila
določena za darila, porabila za izlet otrok,
kar bodo izvedli že letos.

Mirko Višnikar,
tajnik društva Slavček,
Freyding-Merlebach

tista črnolaska z žužemberškega pokopališča. Nisem hotel drezati v materine rane in sem samo na kratko pisal, da sem njeno hčer videl mrtvo in da je pokopana v skupnem grobu.

Čez dobro leto sem se vrnil v domovino. Medtem je nesrečna mati poiskala v Ljubljani mojo mater in se seznanila z njo. Moral sem jo obiskati.

Nekdaj so trije živeli v revni podstrešni sobici v šentjakobskem predmestju Ljubljane: mati, sin in hči. Mati je garala noč in dan, da bi preživela in izsolala otroke. Prala je perilo pri bogatih družinah. Še ob mojem obisku, več let potem, je imela od luga razjedene prste, skrčene od revmatizma. Sin je študiral na univerzi, si pomagal s poučevanjem dijakov in tudi delal je čez poletje pri zidarjih. Nekaj mesecev pred koncem študija so ga zaprli italijanski policisti in vse do konca vojne je trpel najprej v italijanski ječi, nato pa v nemškem taborišču. Po vojni je končal študij, se poročil in se zaposlil v gledališču kot režiser.

Hči, najmlajša, je bila dijakinja. Kot tisoče njenih vrstnikov in vrstnic se je vključila v organizirano gibanje za odpor proti zaslužnjevalcem. Toda domobranski policisti so zvedeli za njeno delovanje in jo poklicali k zaslišanju. Če bi bila le malo starejša, bi ponoči vdrli v stanovanje in deklico odgnali na policijo. Tako pa so mislili, da jim petnajstletno dekle ne bo ušlo.

Vida Brest:

Droben spomin iz partizanskih dni

Mislim, da smo takrat že zelo dolgo hodili. Podnevi smo prišli prav od Mirne na Dolenjskem do Štatenberga na Štajerskem in ponoči smo po kratkem počitku spet nadaljevali pot. Kam? Ne spominjam se več. Vem samo, da je bil to moj prvi dolgi pohod in sem bila silno trudna in zaspana. Pred menoj je hodil starejši tovariš. Dolg in suh je bil in do takrat ga nisem še nikoli videla.

Hodili smo in hodili in naenkrat se nisem več zavedala, da hodim. Potem sem se zaletela v nekoga pred seboj in se zdramila.

»Kaj pa ti je?« je zašepetal tovariš. »Spiš? Ti otrok ti,« je rekel.

Kmalu nato je prišlo s čela kolone povelje:

»Počitek.« Sedli smo in legli ob poti in v hipu zadremali.

Tako kratek počitek je bil! Komaj sem zadremala, že me je tovariš, ki je hodil pred menoj, potresel:

»Naprej gremo. Zbudi se.«

Marici pa ni šlo v račun, da bi jo fašisti pretepali in mučili s palico v eni in molkom v drugi roki. Da bi jo nazadnje poslali v nemška taborišča ali celo ponoči naskrivaj umorili v temnih gozdovih okoli Urha nad Dobrunjami. Bolj so Marico vabili svobodni kraji po Dolenjskem in Beli krajini, kjer se človek počuti varnega in kjer lahko brez strahu zapoje slovensko pesem, pove kar misli...

Zato je Marica raje kot na policijo odšla mimo Nemcev in domobrancev, ki so družno stražili ob žični ograji okoli Ljubljane, proti Dolenjski. Tam je imela sorodnike in tja so pogosto zahajali borci osvobodilne vojske. Stražarju je pokazala dijaško izkaznico. Še isti dan, ko je zapustila mater, je prišla do predstraž narodnoosvobodilne vojske. Poslali so jo v zaledje, v mestno poveljstvo Žužemberka, kjer ji ne bo treba toliko pešačiti in spati na prostem. Postala je vojak in dočakala kot borka usodni 3. avgust 1944.

Ujeli so jo domobranci. Zanje je bilo dovolj, ker je nosila hlače kot vse partizanke. Že so začeli vleči bajonete iz nožnic... Dolg, bolesten krik... Potem je na dvorišče pridivjal razoglav domobranec, ves penast, z opotekajočimi koraki...

»Ali je tu še kdo za zaklat?« je vprašal s hripavim glasom.

Pograbil je brzostrelko in dolgo držal rafal v mlado Maričino telo.

Potem pa je snel s pleč nahrbtnik, ga razvezal in potegnil orvico tako, da jo je za dober meter viselo od nahrbtnika. Zdaj je nahrbtnik spet zadel na rame, orvico, ki je visela k tlom, pa mi je narahlo privezal k zapestju.

In spet smo hodili. Vsako toliko se je orvica napela in me pocuknila, da sem se zdramila. Kolikokrat bi bila tisto noč zakrivila pretrgano zvezo, da ni bilo neznanega tovariša in njegove orvice!

Pokažite

»Rodno grudo«

svojim prijateljem

Z letošnje
trgate
v Slovenskih
goricah

(Foto Host)

HVALA ZA GOSTOLJUBJE

Po povratku na tuje naj nekoliko opišem naše lepe počitnice v domovini, ki nas je sprejela res zelo gostoljubno. Najlepša hvala sorodnikom, znancem in vsem ustanovam za vse, kar so za nas storili.

Zelo lepe vtise smo odnesli iz počitniškega doma občine Ljubljana-Rudnik v Rovinju. Več izseljencev iz Nemčije, Holandije in Francije je odneslo s tega letovanja nepozabne spomine. Živelimo v borovem gozdičku v lesenih hišicah ob modrem Jadranu. Zelo prijeten počitek je bil to za nas. Vse je bilo izvrstno — hrana, red in snaga, pa tudi zabave ni manjkalo. Skoraj vsak večer smo gledali nov jugoslovanski film, ki jih v tujini tako pogrešamo. Pristrčna hvala za vse, kar smo v Rovinju lepega doživeli, upravniku počitniškega doma tov. Žoržu in soprogi Albini, ki sta nam bila kot »očka in mamica«. Hvala tudi Brajkovičevi mamici, ki nam je postregla s kozarcem pristnega istrijanca.

Veliko lepih vtisov smo odnesli iz podružnice Slovenske izseljenske matice v Kočevju in v Senovem. Podružnica SIM v Kočevju nam je pripravila na vrtu kolodvorske restavracije prijetno popoldne s bogatim sporedom. Udeležili smo se je kar v lepem številu izseljenci iz Amerike, Holandije, Francije in Nemčije.

Član izvršnega odbora SIM in glavni urednik »Rodne grude« ljudski poslanec Tomo Brejc nas je pozdravil in nam opisal napredek naše domovine v zadnjih desetih letih. Dobrodošlico nam je zaželel tudi predsednik podružnice SIM iz Kočevja, nato pa nas je zabaval domači orkester, da smo se veselo zavrteli. Res smo se počutili kakor doma.

Skoraj presenetilo nas je vabilo podružnice SIM iz Senovega, ki smo ga prejeli vsi izseljenci-obiskovalci z območja občine Senovo. Mnogi med nami niso vedeli, da so tudi naši napredni Senovčani ustanovili podružnico Slovenske izseljenske matice. Vabilu se je odzvalo 45 izseljencev iz evropskih dežel.

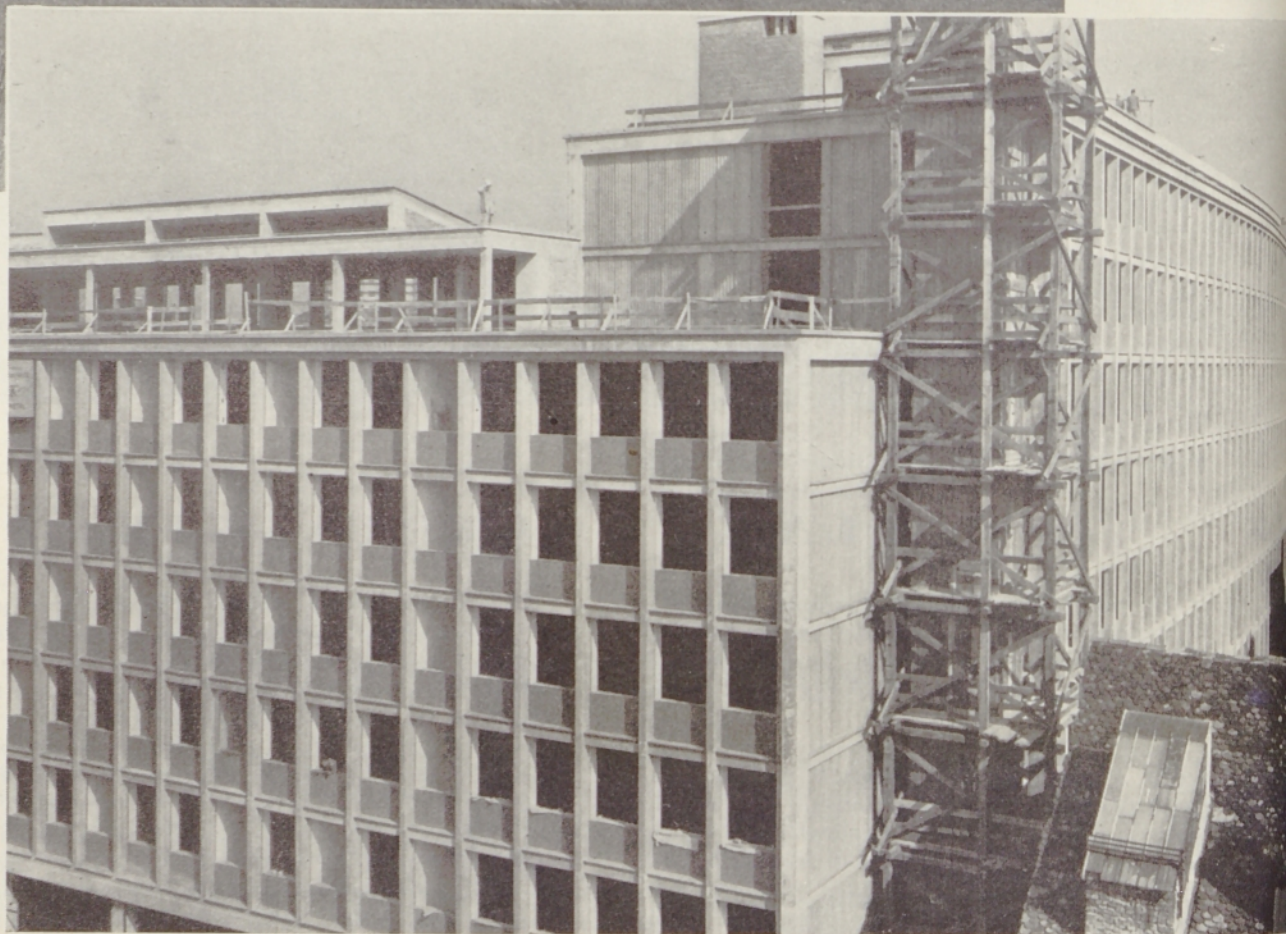
V imenu podružnice nas je pozdravil predsednik senovske občine tov. Štrban in nam orisal napredek občine. Nato nam je zapel oktet domačega pevskega zbora, potem pa smo se v vselem pomenku med seboj spoznali. Mladi podružnici SIM v Senovem želimo mnogo uspeha!

S tem sem le kratko opisal, kako smo letos preživeli svoj dopust v domovini. Vtisov in občutkov, ki smo jih odnesli s seboj, ne moremo opisati, saj so naše besede prerevne. Še enkrat za vse najlepša hvala!

Franc Anderluh, Kerkrade, Limburg — Holandija

*Novi domovi –
sodobni, sončni
in topli*

Novo prerašča staro: dve novi poslovni zgradbi v središču Ljubljane

Modern things outgrow the ancient ones: two new business fabrics in the center of Ljubljana

Le moderne dépasse l'ancien: deux nouveaux édifices de bureaux et magasins dans le centre de Ljubljana

Das Neue wächst dem Alten über den Kopf: zwei moderne Geschäftsgebäude im Zentrum von Ljubljana

Desno: Preprosta eleganca naše sodobne stanovanjske opreme, delo domačih arhitektov in obrtnikov, je prejela že številna priznanja tudi na mednarodnih razstavah

The simple elegance of our modern furniture, produced by native architects and artisans, has up to now received numerous acknowledgments even on international exhibitions

L'élégance simple de notre ameublement moderne, produit de nos architectes et artisans, a déjà gagné de nombreuses appréciations même à des expositions internationales

Die schlichte Eleganz unserer modernen Wohnungseinrichtungen, das Werk einheimischer Architekten und Handwerker, hat schon vielfache Anerkennung auch auf internationalen Ausstellungen errungen

PRI PIVKI VELIKA KOKOŠJA FARMA s 100.000 kokoši

V mestih in industrijskih središčih pa tudi na slovenskem podeželju pozimi še vedno zelo primanjkuje jajc. Dogaja se celo, da jih morajo tedaj kupovati tudi kmečke gospodinje. To je še vedno posledica zaostale kmetijske proizvodnje. Pozimi kokoši po kmečkih dvoriščih namreč ne dobe beljakovinate krme, premalo je toplote in svetlobe. To so glavni razlogi, zaradi katerih tako primanjkuje jajc.

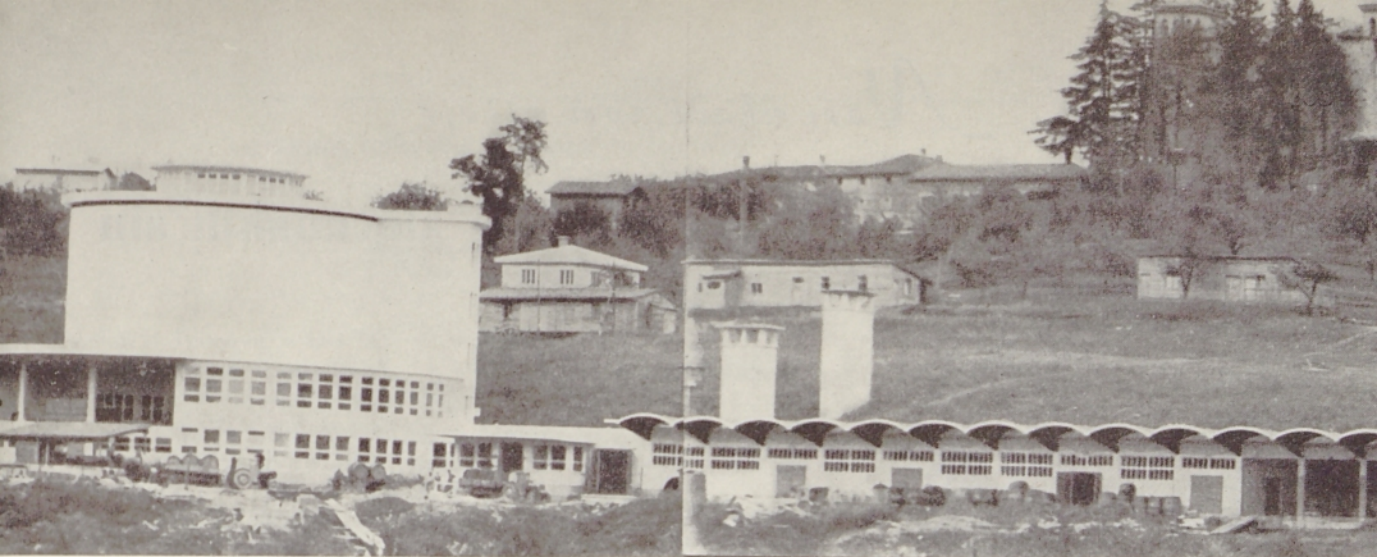
Ob tako velikem povpraševanju po jajcih goje zlasti perutninarji že več let željo po farmi, na kateri bi jih lahko pridobivali neodvisno od letnih časov, s pomočjo krepke beljakovinate krme, električne svetlobe in drugimi sodobnimi ukrepi. Ta njihov sen se prav zdaj uresničuje na kokošji farmi v Neverkah pri Pivki. Tu naglo grade kurnice iz samega cenenega materiala: heraklitnih plošč, ki so mešanica lesne volne in cementa ter lesa in salonita. Oktobra bo tu stalo, kakor je predvideno v načrtu, že 24 kurnic. V nje bodo namestili 100.000 kokoši.

Vendar jih tu do oktobra še ne bo toliko, ker bo jata počasneje odraščala. Zdaj rede na farmi 120.000 piščancev, starih od enega dneva do šestih mesecev. Marca prihodnje leto bodo pa prav vsi odrasli, zato bo farma takrat začela obratovati s polno zmogljivostjo. Širom po Sloveniji in po vsej državi bo razpošiljala potrošna in valilna jajca, en dan stare piščance za vzrejo brojlerjev (piščanci za cvrtje) in jarčke-nesnice. Za vzrejo brojlerjev imajo izrazito mesnate pasme vajtrok, korniš in njuhempšir, za pridobivanje jajc pa izrazite nesnice leghorn.

Na tej naši največji kokošji farmi bodo imeli tudi perutninsko klavnico, hladilnico, v kratkem pa bodo začeli graditi še tovarno močnih krmil. Le-ta bo na leto proizvedla okrog 16.000 ton krmil za perutnino. Tu bo razen tega osrednje perutninsko središče. V njem bodo selekcionirali kokoši na mesni in nesni tip in šolali ter specializirali bodoče perutninarje-tehnike. Prvih 25 tehnikov pride na to središče že to jesen. —a ē—

*Naša največja kokošja farma v Neverkah pri Pivki na Primorskem
Our biggest poultry farm at Neverke near Pivka in the Littoral
Notre plus grand élevage de poules à Neverke près de Pivka dans le Littoral*

Vinska klet v Dobrovem v Goriških brdih je doslej najpečja v Sloveniji. Njena gradnja je veljala okrog 620 milijonov dinarjev. Klet ima moderne predelovalne obrate. Letos bo zanjo odkupljenih okrog 350 vagonov grozdja

Kombinirana setev

nov pomemben ukrep za modernizacijo kmetijstva

Med tekmovanjem za rekordne hektarske pridelke smo večkrat ugotavljali, da je na robah njiv dvakrat in več pšeničnega ter koruznega zrnja, sladkorne pese, krompirja in drugih pridelkov. Odgovor na to je dala kmetijska znanost. Potrdile so jo pa tudi praktične izkušnje. Namreč: čim več je sončne svetlobe, tem večja je asimilacija (presnova) v rastlinah in toliko bolj se tudi tvori škrob — glavna sestavina pšeničnega in koruznega zrnja, krompirja... Od tod na robovih njiv debelejša zrna, večji gomolji, skratka: večji pridelki. Ko so s kombajni obželi njive, so ponekod natehtali tudi po 120 stotov pšenice na hektar, kar lahko štejemo med najboljše rekordne donose.

Na našem največjem in najbolj sodobnem kmetijskem kombinatu »Bratstvo i jedinstvo« v Starem Bečeju v Vojvodini so te izsledke začeli izkoriščati že pred dvema letoma. Lani pa mu je sledilo še nekaj posestev širom po državi. Pšenico so sejali v pasovih, širokih okrog 3 m, da jo je potem veliki žitni kombajn, ki je prav toliko širok, obželi v enem obhodu (glej sliko z letošnje žetve v Pomurju). Sledili sta dve do štiri redi najbolj rodovitne hibridne koruze, potem je prišel zopet pas pšenice itd. Kombinirano so sejali tudi sojo in koruzo, pa sladkorno peso in koruzo, fižol in koruzo. Torej samo visoke in nizke rastline. V takem posevku lahko visoka rastlina (koruza) bolje izkorišča svetlobo in ogljikov dvokis,

ki sta glavna činitelja presnove. Držali so se tudi načela, da visoka rastlina ne sme zavzeti nad 30 % površin in da se morajo zaradi robov pasovi čimvečkrat ponavljati.

Ko so lansko jesen obrali koruzo, so ugotovili presenetljivo velike pridelke: »Kombinat Beograd« je pridelal 97 stotov suhe koruze na hektar, kmetijska postaja v Djakovem 575 stotov sladkorne pese itd. Ti donosi, ki jih v kombinirani setvi zagotovo lahko dosegamo, ustrezajo 140 stotom koruznega zrnja ali 686 stotom sladkorne pese na hektar, če bi jih pridelovali v samostojnih posevkih, kjer zavzema recimo koruza velike površine. Po mnenju strokovnjakov je pa v samostojnih posevkih pri sedanjí agrotehniki težko doseči tako velike donose, zakaj pridelki v kombinirani setvi so za najmanj tretjino večji.

Spričo možnosti za povečanje proizvodnje, ki jo nudi kombinirana setev, smo letos v vsej državi tako zasejali veliko večje površine. In okoli 500 jugoslovanskih strokovnjakov, ki so se takoj po žetvi visokorodne pšenice, v prvi tretjini julija, zbrali v Starem Bečeju, je zopet potrdila lanske ugotovitve (čeprav bodo dokončni uspehi znani šele ob obiranju koruze). Še več: kombinirana setev je pomemben ukrep za modernizacijo jugoslovanskega kmetijstva. Zato bomo po sklepu tega posvetovanja jeseni sejali kombinirano na 150.000 ha, prihodnja leta pa mnogo več.

Staršev sem slovenskih sin iz prelepih pokrajin

*Od kod si popotnik ti doma?
Prišel sem iz kraja daljnega —
očetov dom grem obiskat
tam na zeleni Štajerski,
kjer vinska trtica zori...*

Sem tukaj rojen sin slovenskih staršev. Znam slovensko govoriti, pisati in peti. Star sem 12 let. Imam še sestro in brata. Brat ima 20, sestra pa 10 let — vsi govorimo slovensko in smo na to ponosni.

Srečen sem, ker sem letos obiskal rojstni kraj svojih staršev, prelepo Slovenijo. Veliko krajev smo si tam ogledali. Obiskali smo zeleno Štajersko, kjer je rojstni kraj mojega ateka, in prelepo Gorenjsko, kjer je rodni dom moje mamice. Lepote Bleda so me očarale, veličastnega očaka Triglava sem se pa kar ustrašil, saj še nikoli nisem videl takšnih gora. V Ljubljani smo bili večkrat in smo si jo dodobra ogledali. Res je to lepo, moderno mesto. Z Gradu in terase nebotičnika smo občudovali vso široko ljubljansko okolico. V grajskem stolpu smo tudi v spominsko knjigo vpisali svoje vtise in se podpisali.

V Škofji Loki smo obiskali starega očka, kjer sem spet doživel novo veselje. V bližnjem potoku sva z mamico nalovila postrvi, ki nam jih je nato tetka Milena spekla. O, kako so bile dobre! Še dvakrat bolj, ker sem jih nalovil sam v domačem potoku. Tudi strupene kače sem videl in priznam, da me je bilo malo strah — pa ne veliko, saj sem vendar fant!

Najdelj pa smo se zadržali v Mengšu pri stričku in tetki. Obiskali smo tudi Mengeško kočo, bili smo na Dobenem, kamor prihaja mnogo izletnikov in je res lepo. Mi smo nabirali gobe in našli

tudi lepo črno muciko, ki sem jo odnesel stričku, da jo obdrži v spomin name. Lepo je bilo tudi v Kamniški Bistrici, kjer mi je atek povedal staro pravljico, ki pripoveduje, da je v starih časih tam živel strašni sedmeroglavi zmaj.

Moje slovo od teh lepih krajev je bilo težko in žalostno. Priznati moram, da sem jokal, ko sta mi mamica in atek povedala, da moramo odpotovati nazaj v našo večerno deželo. Seveda, tudi mene so čakale doma dolžnosti: šola. Povedati pa moram tudi to, da imam šolo rad zaradi učenja in tudi zato, ker sem v šoli za prometnega policaja, oborožen od nog do glave in me morajo vsi ubogati, sicer jih pa zapišem.

V Sloveniji sem se naučil nekaj lepih pesmic, ki jih tukaj rad prepevam, zraven se pa spremljam s kitaro, ki sta mi jo podarila za spomin striček in tetka. Zelo sem vesel te kitare, moja najbolj ljuba pesem, ki jo največkrat pojem, pa je: »Janez, kranjski Janez, kam odhajaš danes...«

Čez tri leta pridem spet na obisk, takrat pa kar sam, ker bom že velik. Do tedaj pa — lepa domovina mojih staršev, bodi pozdravljena iz vsega mojega mladega srca!

*Edi Kovše,
Winterslag, Belgija*

Dragi Edi! Res smo bili prav veseli Tvojega pisma, ki si nam ga napisal v lepi slovenščini, čeprav si bil rojen in živiš daleč od naše Slovenije in se tudi v šoli ne učite v slovenskem jeziku. Vsa čast Tebi in Tvojim zavednim staršem. Ker smo prepričani, da rad bereš, smo ti poslali nekaj slovenskih knjig, ki si jih bil gotovo vesel? Kmalu se še kaj oglasi. Gotovo imaš veliko prijateljev med otroci naših rojakov. Pozdravi jih v našem imenu in jim povej, da nas bo veselilo, če se bo še kdo od njih kaj oglasil. Prisrčne pozdrave Tebi, staršem, bratu in sestrici.

Uredništvo

S ČUSTVI HVALEŽNOSTI SE OZIRAMO PROTI DOMOVINI SVOJIH STARŠEV

Ko smo prejeli letošnji Slovenski izseljenski koledar, smo mladinci jugoslovanskih staršev, rojeni na argentinskih tleh, s posebnim zanimanjem prebrali članek naše sestre Zore Kurinčičeve, hčerke slovenskega rojaka, povratnika iz Argentine, ki je bila kakor mi, rojena na argentinskih tleh.

V njem nam lepo opisuje življenje mladine v Jugoslaviji, ki ima toliko naravnih lepote. Mladina v Jugoslaviji ima danes res vse možnosti za napredek in izobrazbo.

Tukaj se mi mladi sestajamo v Jugoslovanskem društvu, da se vsaj malo povežemo z domovino staršev. Je nekaj starejših ljudi, ki so obiskali Jugoslavijo in nam o njej pripovedujejo, bodisi o starih časih, bodisi o tem, kakšna je zdaj. Vsa ta pripovedovanja in še naša domišljija ustvarjajo v nas neko nenavadno poezijo in mislim, da se ne motim, če rečem, da je Jugoslavija za nas neka čudežna dežela, v kateri moderna mesta, ki nam jih prikazujejo slike, nadomeščajo vedno bolj preprosto lepoto vasi, ki polagoma izgineva.

Delovanje našega društva je šele v zadnjem času spet oživelo, po dolgem času mirovanja, ko so bili zaradi političnih razgovorov člani in prijatelji ločeni med seboj. Danes, ko je naše društveno delo spet zaživelo, pa smo se znašli pred novimi ovirami. Spoznali smo, da nas je čas prehitel in da ga moramo dohiteti, če hočemo napredovati.

V načrtu imamo gradnjo nove stavbe z dvorano, kjer bi lahko predvajali filme, predvsem jugoslovanske, in gledališka dela. Uredili bi si dalje radi knjižnico, ki bi bila na razpolago vsem, ki si želijo izobrazbe, in dvorano za razne zabavne in plesne prireditve, na katerih bi se tudi med domačini ustvarjale nove vezi in simpatije do našega jugoslovanskega naroda. V načrtu imamo tudi radijske in televizijske oddaje, kakor turistično propagando med Jugoslavijo in Argentino, pa tudi pouk slovenskega jezika.

To so veliki načrti; upamo pa, da bodo v bližnji bodočnosti tudi uresničljivi. Zato pa potrebujemo seveda pomoč. Tako na primer bi želeli za pričetek radijskih in kasneje televizijskih oddaj predvsem veliko novic iz domovine in to z gospodarskega, kulturnega in športnega področja.

Morda bi jugoslovanski izvozniki artiklov zanimali tudi tukajšnje trgovce. Zato smo mnenja, da bi lahko precej koristili, če bi nam tiste tordke,

ki objavljajo oglase v koledarju, poslale vzorce svojih izvoznih artiklov in prospekte, ki bi jih mi razstavili?

Torej konkretno: za začetek potrebujemo čimveč novic in to izvirnih, ne tistih omlačenih, ki so se jih ljudje naveličali poslušati v drugih informacionih oddajah. Pokazati hočemo, da se nekdanja agrarna dežela hitro industrializira in vsestransko napreduje.

Nekaj nas mladih namerava v prihodnjih letih obiskati Jugoslavijo. Jaz osebno bi želel na vaši medicinski fakulteti na kakšnih tečajih izpopolniti svoje znanje, potem ko bom tukaj napravil doktorat.

Radi bi priredili tudi razstavo fotografij, za katere je tu pri nas zlasti med študenti veliko zanimanja.

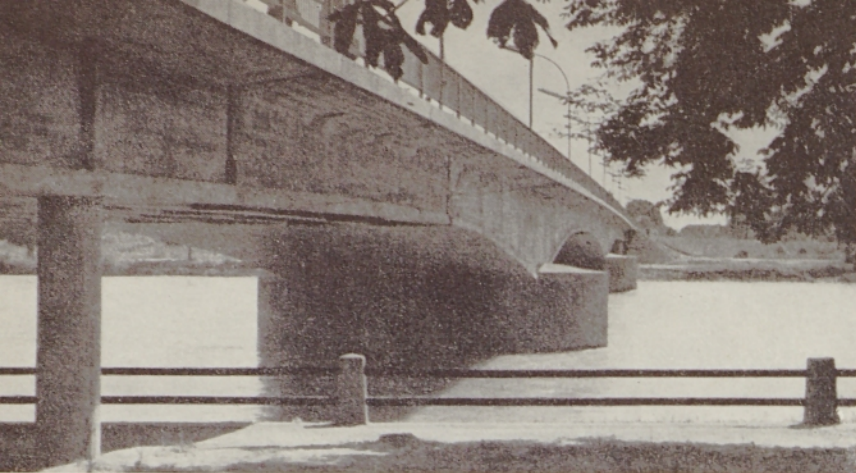
Tako, vidite, smo po dolgem molku spet zaživeli in je pred nami polno načrtov, ki bi jih radi ostvarili. Slovensko izseljensko matico prosimo, da nam pri tem pomaga z nasveti in stvarno pomočjo.

**Rudarska
bolezen
mu je izkopala
grob**

V Škofji Loki je 7. septembra letos umrl znani ameriški upokojenec Valentin Pečnik, star 71 let. Po dolгих 42 letih težkega dela in truda v Ameriki je želel uživati v domovini v svojem rodnem kraju zasluženi pokoj. Ni mu bilo dano, da bi ga dolgo užival. Kal rudarske bolezni silikoze je bila pregloboko zajedena v njegov organizem. Legel je in se po 16 mesecih trpljenja za vselej poslovil. Vsem njegovim znancem v Ameriki in živčim v domovini naj bo lep spomin nanj. Naše iskreno sožalje njegovi soprogi.

Slov. izseljenska matica

PO D O M A Č I

— Ribnica bo v prihodnjih letih postala še bolj privlačno turistično središče Ribniške doline. V načrtu imajo ureditev manjšega hotela, preureditev gradu, kjer bo dobil prostore etnografski muzej, v grajskem parku pa bodo uredili prostor za letno gledališče in kino. Ribnica bo dobila tudi spomenik padlim borcem NOV. Tudi drugod po lepi Ribniški dolini bodo uredili prijetne turistične postojanke in domove, kar bo njeno privlačnost še povečalo.

— V Loškem potoku so zgradili zdravstveni dom, ki bo v kratkem izročen svojemu namenu.

— Prve tranzistorske radijske sprejemnike domače proizvodnje že izdelujejo v Banja Luki na Hrvatskem. Tranzistorje za te sprejemnike smo doslej uvažali, zdaj pa bodo tudi te izdelovale domače tovarne. Tovarna Radioindustrije Zagreb pripravlja serijsko proizvodnjo tranzistorjev.

— V Trbovljah bodo prihodnje leto zgradili zdravstveni dom. Veljal bo okrog 200 milijonov dinarjev in bodo sredstva zanj prispevale gospodarske organizacije, ustanove in občani. Zdravstveni dom bo stal poleg bolnice. V njem bodo prostori tudi za centralno lekarno in podružnico Zavoda za socialno zavarovanje.

— Železniška proga Ljubljana — Jesenice, ki je zelo obremenjena, bo rekonstruirana. Odstranjeni bodo vsi večji ovinki, da bodo vlaki lahko hitreje vozili. Progo bodo tudi elektrificirali in na Jesenicah ustrezno preuredili železniško vozlišče.

Novi most čez Dravo v Ptuj, ki je bil lani zgrajen. Dolg je 120 m ter je po dolžini razpona (79 m) šesti te vrste na svetu

Ribniški krošnjarji na novem ptujskem mostu. Ptujске gospodinje zelo cenijo ribniško suho robo

Jesen na ptujskem živilskem trgu

DEŽELI

— Pravi argentinski »Asado« sta priredila zakonca Badaličeva pri »Tršunovih« v Oseku na Goriškem pred odhodom nazaj v Argentino. Zakonca Badaličeva sta obiskala rojstni kraj po 34 letih. Na skupnem kosilu »asado« se je zbralo poleg sorodnikov veliko prijateljev in znancev, med temi tudi Jožef Pipan iz Brj pri Komnu s soprogo, ki sta tudi prišla na obisk iz Argentine. Za kratek čas so poskrbeli domači fantje z godbo in petjem, da je bilo še bolj prijetno.

— Na Brezjah na Gorenjskem je umrl župnik pater Benvenut Winkler, ki ga tudi ameriški rojaki dobro poznajo, ker je živel nekaj let v Chicagu. P. Benvenut je bil po rodu Idrižčan, sin rudarja, bil je zelo razgleden in duhovit ter zvest sin rodne grude.

— Dvanajst montažnih hiš je poklonila jugoslovanska vlada Maroku za prebivalce Adagira, ki so bili hudo prizadeti po katastrofalnem potresu. Prevoz hiš je posredoval jugoslovanski Rdeči križ.

— Tovarna motornih koles Tomos v Kopru bo v prihodnjih letih poslala na Nizozemsko, v Belgijo, Dansko, Vietnam in Kambožjo nad 28.000 motociklov Moped. Za ta praktična in lepa motorna kolesa je veliko zanimanja tudi v drugih evropskih in azijskih deželah, predvsem na Finskem, v Indiji in v Turčiji.

— Ladjedelnica v Splitu je izdelala načrt za dve veliki potniški ladji, ki jih bo zgradila za Brazilijo.

— V Preserjih pri Ljubljani so dobili novo osemletno šolo. Nameščena je v preurejenih prostorih bivšega združnega doma.

— 22 milijonov dinarjev je letos prispevala naša mladina s svojim delom pri raznih gradnjah. Okrog 30.000 mladincev in mladink je na raznih delovnih akcijah v Sloveniji opravilo 250.000 delovnih ur. Poleg teh so sodelovali tudi pri izgradnji avtomobilske ceste Bratstva in enotnosti.

— V Orešju pri Ptuju raste daleč naokrog vidna lepa sekvoja, katere ogromno deblo komaj obseže pet parov moških rok. Pripovedujejo, da je sadiko te sekvoje prinesla v staro domovino slovenska izseljenka iz Amerike.

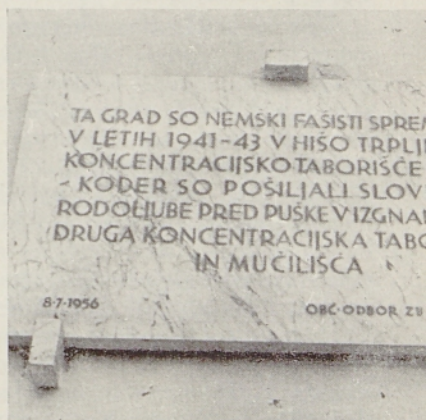
— Domžalčani bodo dobili nov društveni dom. Graditi ga bodo začeli novembra. Veljal bo okrog 170 milijonov dinarjev. Dom bo imel dve dvorani, veliko sejno sobo, knjižnico in klubske prostore. V pritličju bo moderna kavarna, v kateri bo prostora za 700 gostov.

— V Mežiški dolini bodo v kratkem začeli z več večjimi gradnjami. Že prihodnjo pomlad bo zgrajen v Črni nov hotel, ki bo imel restavracijo in 60 ležišč. V Črni bodo zgradili tudi novo šolsko poslopje. Sodobno šolo s 15 učilnicami bodo zgradili v Prevaljah. Ta kraj bo dobil tudi novo sodno poslopje in poslopje Zavoda za socialno zavarovanje.

Grad Borl v Ptuj, ki so ga med vojno nacisti spremenili v ječo za slovenske rodoljube

Spominska plošča na čas okupacije na gradu Borlu

Na Dan mrtoih je mladina okrasila grob štajerskega narodnega heroja kmeta Jožeta Lacka in njegovih tovarišev

Kadar govorimo z naprednimi, socialistično usmerjenimi ameriškimi Slovenci, slišimo mnogo pohval o močnem progresivnem vplivu, ki so ga imeli na ameriške Slovence socialistični klubi in njihova osrednja organizacija Jugoslovanska socialistična zveza v Chicagu (JSZ). Mnogi med njimi obžalujejo, da zveza in klubi ne delujejo več in ne izhajajo več njene publikacije, kakor tednik »Proletarec«, »Majski glas«, Ameriški družinski koledar in knjige njene Prosvetne matice. Marsikdo pa pri tem poudari, da je zlasti pri starejših rojaki vpliv idej in svetovnega naziranja, ki ga je JSZ zastopala in širila, še močan in živ.

Letos je preteklo 50 let, odkar je bila Jugoslovanska socialistična zveza ustanovljena. Da vsaj delno prikažem razvoj te pomembne organizacije, sem zbral v razpoložljivem mi tisku (majske številke »Proletarca«, »Majski glas« in »Ameriški družinski koledar«) raztreseno gradivo ter bom po tem gradivu in po članku, ki ga je v »Proletarcu« z dne 29. IV. 1926 (št. 972/XXI.) objavil Frank Zaitz, prikazal nekaj podatkov o JSZ.

Ustanovni (I.) zbor Jugoslovanske socialistične zveze je bil 3. in 4. julija 1910 v Chicagu. Dotlej so obstajale slovenska, hrvatska, srbska in bolgarsko-makedonska sekcija Ameriške socialistične stranke. Idejno so sodelovale, organizacijsko pa so bile samostojne.

Slovenska sekcija je pričela živeti z ustanovitvijo prve postojanke v Chicagu 2. febr. 1901. Ni pa delovala kot osrednja organizacija in sekcija Ameriške socialistične stranke, dokler ni prišel leta 1906 izhajati socialistični list »Proletarec«. Takrat se je nekaj časa imenovala Jugoslovanska socialistična zveza. Ker pa so bili člani njenih klubov v glavnem Slovenci in so imeli socialisti drugih jugoslovanskih narodov svoje samostojne socialistične organizacije, so tudi Slovenci opustili naziv »jugoslovanska« in so pričeli nastopati pod imenom Slovenska socialistična zveza. Leta 1906 — ob ustanovitvi Proletarca — sta delovala dva socialistična kluba, leto dni pozneje pa jih je bilo že osem. V slovenskih naselbinah je bilo precej posameznikov, ki so prišli iz socialistične šole v Evropi in ti posamezniki so bili pionirji vsega socialističnega dela med jugoslovanskim delavstvom v ZDA. Seveda pa so bili socialistični klubi, ustanovljeni v letih 1903—1910, nestalni, kajti tudi njihovi najdelavnejši člani so bili nestalnega bivališča. Selili so se iz kraja v kraj in po njihovem odhodu je vse delo v klubih zastalo, dokler niso prišli spet novi ljudje in novi aktivisti. Leta 1910 je imela Slovenska socialistična zveza, jedro poznejše JSZ, že 11 klubov. Vsi ti klubi so imeli

230 članov. Dokler ni bilo samostojne hrvatske socialistične organizacije, so hrvatski socialisti bili člani v slovenskih socialističnih klubih.

Leta 1909 se je pričelo gibanje za združitev vseh jugoslovanskih socialističnih skupin in dne 25. ter 26. decembra 1909 je bila v Chicagu že pripravljalna konferenca za sklicanje skupnega zbora. Na njej so bili zastopani slovenski, hrvatski, srbski in bolgarski socialisti in sprejeli so predlog za sklicanje zbora za ustanovitev skupne federacije. Ta predlog so dali vsem posameznim klubom na referendum. V odboru za sklicanje zbora so bili: Dimitar Ekonomoff, Milan Glumac, Ivan Molek, Milan Hedji, Dušan Popović, B. R. Savić, N. Stojanoff, Jože Zavertnik st. in Štefan Zlodi.

Člani vseh na decembrski konferenci zastopanih organizacij so se z veliko večino izrekli za skupno zborovanje in za ustanovitev Jugoslovanske socialistične zveze. Vsaka organizacija (klub) je imela pravico do dveh delegatov. Ta prvi zbor je bil — kakor že navedeno 3. in 4. julija 1910 v Narodni dvorani v Chicagu. Enajst organizacij in pripravljalni odbor je zastopalo 28 zastopnikov. Zboru je predsedoval Tomo Besenić, podpredsednik je bil John Petrich, zapisnikarja pa Frank Petrich in Ivan Masten. Poročevalci o socialističnem delu med jugoslovanskim delavstvom v Ameriki in o raznih vprašanjih, ki so v zvezi z delavstvom, so bili na tem zboru Frank Petrich, Tomo Besenić, B. Savić, Dušan Popović, Dimitar Ekonomoff, Milan Glumac, Jože Zavertnik st. in Štefan Zlodi.

Od takrat dalje se je socialistično gibanje jugoslovanskih delavcev razvijalo v okviru Jugoslovanske socialistične zveze (JSZ). Skoraj v vseh večjih in številnih manjših naselbinah so ustanovili socialistične klube. JSZ je pričela z živahno agitacijo. Kmalu je povabila iz stare domovine tudi Etbina Kristana, ki je imel po vzhodnih in srednjih državah ZDA agitacijsko turnejo za socialistično misel. Drugo turnejo po zahodnih državah ZDA je preprečila prva svetovna vojna, čeprav je v ta namen Kristan leta 1914 prispel v Združene države. Obe turneji sta bili obenem tudi priznanje staroavstrijske Jugoslovanske socialno demokratične stranke, agilnemu delu in živahnemu razvoju JSZ, saj je stranka ameriškim rojakom za daljši čas odstopila svojega vodilnega funkcionarja.

Aktivnosti so naraščale. JSZ je postala ne le propagandistično-agitacijska organizacija, storila je tudi mnogo na prosvetnem polju. Čeprav je bilo število tistih socialistov, ki so pričeli leta 1900

*Najnovejši del
Nove Gorice,*

*zadaj
upravna zgradba*

orati ledino, majhno, je njihovo delo rodilo močno in vplivno organizacijo, ki je postala resnična predstavnic jugoslovanskega delavstva v ZDA.

Vrhunec je dosegla JSZ v letih 1917–18, ko je imela več kakor 3500 članov in članic v 75 klubih. V maju 1918 je število klubov celo poraslo na 115. Med člani je bilo več kakor 1000 Slovencev, ostali pa so bili Hrvati in Srbi. Bolgari v JSZ nikdar niso bili zastopani v večjem številu, imeli pa so svojo posebno sekcijo, ki je pošiljala na zборе JSZ bratskega delegata.

III. zbor JSZ je bil 2. do 4. julija 1916 in to zadnji pred razkolom. Na njem je sodelovalo 60 delegatov in 20 članov odbora. Ta zbor ni mogel rešiti nesoglasij glede taktike JSZ in spor v JSZ se je nadaljeval, dokler se JSZ ni spet razdelila v strogo avtonomne sekcije.

Tako je konferenca JSZ, ki je bila 1918 v Springfieldu, Ill., sklenila izstop JSZ iz Ameriške socialistične stranke zaradi spora glede vojne taktike, a se je kmalu po koncu prve svetovne vojne spet vrnila vanjo. Razni spori v zvezi z rusko revolucijo so povzročili spore v ameriškem delavskem gibanju in tudi JSZ se jih ni izognila.

Na IV. zboru je bil tudi sprejet sklep, da se pričnejo zbirati sredstva za dom JSZ in Proletarca. V ta namen je bil kupljen jeseni 1935 dom na 2301 So. Lawndale Ave. in je bil odprt v februarju 1936 kot Slovenski delavski center v Chicagu.

Od IV. zbora JSZ dalje, ki je bil 27. do 29. maja 1923 v Chicagu, se je pričel ponovni vzpon JSZ. Tako je imela JSZ leta 1927 51 klubov, od tega 47 aktivnih in 4 neaktivne. Povprečno število članov je bilo 1092. Največ klubov je bilo v Pennsylvaniji in to 22, v Ohiju 12, v Illinoisu 8, v drugih državah pa 1 do 2.

JSZ je postala v glavnem organizacija slovenskega socialističnega delavstva kakor je to bila več let v začetku svojega delovanja. V njenem

sklopu je delovala samo srbska sekcija, ki je bila osredotočena okrog kluba št. 20 v Chicagu.

Okrog leta 1930 so pričeli ustanavljati pri nekaterih socialističnih klubih mladinske odseke. Leta 1933 jih je bilo sedem. Vanje so sprejemali v ZDA rojeno mladino slovenskih staršev. JSZ ni bila nikdar stranka zase, marveč je bila organizacija v sklopu Ameriške socialistične stranke, ki je delovala za razmah socialistične ideje in vzgoje med slovenskim delavstvom.

Po koncu druge svetovne vojne pa so aktivnosti JSZ pričele usihati. Leta 1945 je izšel zadnjič »Majski glas«, leta 1950 Ameriški družinski koledar, leta 1952 »Proletarec«. Z zatonom »Proletarca« je utihnila tudi dejavnost JSZ. Vendar spomin na njo je ostal živ v srcih in prepričanju mnogih naprednih Slovencev, saj so bili slovenski socialisti tisti, ki so držali in še vedno držijo pokonci napredne ideje v največji organizaciji ameriških rojakov Slovenski narodni podporni jednoti.

Kaj naj rečem za zaključek tega kratkega prikaza. Naj navedem besede, ki jih je napisal rojak Frank Alesh, sedanji predsednik odbora za prvo slovensko zavetišče za ostarele v Fontani, Calif. v »Majskem glasu« 1945:

»Zgodovina ameriških Slovencev bi bila prav gotovo v marsičem drugačna, če ne bi bilo našega socialističnega gibanja, ki ga je usmerjalo na napredna pota. Nobenkrat nas ni bilo mnogo po številu, ali vedno dovolj za širjenje močnega socialističnega vpliva.«

Delo Jugoslovanske socialistične zveze v Chicagu je najmanj 40 let imelo med ameriški Slovenci tako močan napreden in svobodomiseln vpliv, da nihče ne bo mogel iti preko njega, kdor se bo zanimal za zgodovino in udejstvovanje ameriških Slovencev v prvi polovici 20. stoletja.

Cv. A. Kristan

Narodni običaji in posebnosti na Notranjskem pred vojno

Razni naši ljudski običaji vedno bolj tonejo v pozabo, zato naj dva takšna opišem. Eno izmed lepih in veselih del, ki je bilo združeno s plesom in petjem deklet in fantov, je bilo pred vojno »metje prosa«. Skoraj vsaka kmetija in kajža je posejala njivo 5—10 arov s prosom. Drugo polovico avgusta in tja do 10. septembra so proso želi. Domače dekletke je sporočilo dekletom po vasi, da bodo zvečer meli proso in da naj pridejo pomagati. Gospodinja je pripravila peko kruha, nekaj litrov vina ter dva litra žganja. Na podu so se zvečer dekleta postavila v vrsto in se prijala za lesen drog, ki je bil pritrtjen ob steno. Pod noge sta vzeli po dve in dve svoj snop prosa in ga meli k sebi in nazaj, dokler se ga je kaj držalo. V kotu je stal koš in na njem ribniško rešeto, imenovano reta. Dva, trije fantje so obračali in mešali snope na reti. Če se je pa na latovju držalo še preveč prosa, so vrnili snop nazaj. Z rete so metali premešane snope na tla, kjer sta zopet dva fanta z vilami obračala in raztresala proseno slamo, nato sta slamo metala na pripravljeni voz, na katerem so sedeli fantje, se smejali in šalili. Dekleta na podu so med delom prepevala, se šalila in se smejala. Fantje so pomagali »meti« in za šalo privezovali »repe« dekletom za predpasnike.

Ko so proso omeli, so ga zvezali z reto in ga spravili v kot. Nato so počistili pod in gospodinja je prinesla jermas belega narezanega kruha in liter žganja. Ko so to pojedli, so na pod prišli fantje in godec s harmoniko. Plesali so do polnoči, ob sobotah pa tudi čez polnoč.

Ob metju prosa se je spletla marsikatera ljubezen in marsikatera zamera med fanti zaradi deklet.

Naslednji večer so pa šli zopet drugam na ples.

Do leta 1933 je bilo še v navadi fantovsko petje po vaseh. Ob sobotah zvečer so se zbrali fantje sredi vasi in peli narodne in zaljubljene pesmi. Pevci so bili kmečki fantje, pa tudi delavci z žag in iz gozdov. Peli so, dokler niso petelini zapeli nedeljskemu jutru. Fantovska pesem na vasi je ostala v spominu naših ljudi, ki so šli po širnem svetu. Peli so delavci, ko so sekali hoje, peli so čredniki in poganjači živine, pela so dekleta, kadar so grabila seno, peli so kosci, ki so puščali za seboj mogočne »redi« trave. Izmed vseh starih običajev so naši ljudje pesem še najbolj ohranili do današnjih dni...

Drug tak običaj, ki je že pred leti izumrl v notranjskih vaseh, je bil ta, da so vsako leto sprejemali v fantovsko skupino mlade fante, stare 17 do 18 let. Temu so rekli, da so dali za »fantovško«. Fantovski obred in običaj je bil iz sledečih pravic in dolžnosti:

Dokler fant ni dal za »fantovško«, toliko časa ni smel ne na ples ne v gostilno ne na meteo prosa ne ponoči k dekletu in na vas, kjer so ponoči prepevali fantje. Če so ga zalotili brez fantovske pravice, so ga zapodili ali pa pretepli.

Starejši fantje so se vsako leto pogovorili, kateri od mladih fantov ima pogoje, da lahko pride v njihove vrste. Malih fantičev, če niso bili lepo raščeni, niso sprejeli s 17., temveč šele z 20. letom v svoje vrste.

Teden prej je starejši fant kot vodja fantov v vasi sklical mlade fante skupaj in jim rekel: »Drugo nedeljo boste dali za »fantovško«.« Morali so odriniti za 10 litrov vina, 20 cigar in 100 cigaret. Mladi fantje so bili veseli, da jih bodo sprejeli v svoje vrste. Na dan sprejetja v fantovske vrste je imel starejši fant nagovor na mlade fante in jih je podučeval, kako se morajo obnašati pri dekletih pod okni, pri petju na vasi, pri fantovanju v sosednjih vaseh. Zaključil je nekako takole: »Do zdaj je padala po vas materina palica, od zdaj naprej bo pa fantovski kolc. Kadar boste fantovali po sosednjih vaseh, glejte, da boste skupaj držali in da vam ne bodo drugi prevzemali deklet.«

Tako so fantje fantovali, prepevali na vasi, se pomenkovali, nato pa nosili lestve okrog oken in klicali dekleta. Starši pa so bili hudi, posebno če je klical tak fant, ki jim je bil nezaželen. Fantje so bili tudi maščevalni. Dekletu, ki je preziralo vaške fante, so nanosili ponoči tri ali štiri lestve pod okno ali pa so ji dali slamnatega moža na streho.

Z napredkom, kulturnim in gospodarskim razvojem izumirajo nekateri stoletni vaški običaji...

Spomini so pa ostali

Objavljamo nekaj slik z letošnjega drugega izleta po Sloveniji, ki ga je za ameriške rojake organizirala Slovenska izseljenska matica s potovalnim uradom »Kompas«. Izleta, ki je bil konec julija, so se udeležili predvsem člani izletniške skupine, ki jo je organizirala Slovenska ženska zveza.

V petih dneh smo si nabrali pisan šopek lepot naše slovenske zemlje: videli smo naše slovensko morje in snežne gore s sivim očakom Triglavom. Prisluhnili smo šumu Savice ob njenem izviru, občudovali sinjo Sočo in široko, mogočno Dravo. Poskusili smo kraški teran na njegovih rodniš tleh — kar pošteno nam je ogrel žile, pozneje na Štajerskem pa smo ugotovili, da tudi kapljica iz Slovenskih goric res zasluži sloves, ki ga uživa v svetu. Pet dni nas je povežalo v eno samo veselo družino. Ko smo se vozili skozi domače kraje, ki so danes tako drugačni kakor so bili pred desetletji, smo peli stare narodne pesmi. Tako smo jih žingali, da je malo manjkalo, da nismo ustanovili kar pevskega društva.

Se bolj veselo je bilo proti koncu, ko se nam je pridružila gospa Albina Novakova, glavna tajnica Slovenske ženske zveze iz Chicaga, vedno živahna in polna iskrih domislic. Slavili smo tudi »zaroko« Franka in Mary, ki smo jo zadnji dan izleta v staroznanem prijaznem gostišču na Vranskem »uradno« zapečatili. Frank je bil na izletu eden najbolj prizadevnih pevcev in ko smo zvedeli, da je še samec, smo ga kar sami zaročili s prijazno vdovo Mary, s katero sta v busu skupaj sedela. In izdati moram, da nista kar nič preveč temu ugovarjala.

Zdaj je poteklo že nekaj mesecev, kar se je naša vesela izletniška družina razšla. Prav gotovo pa so vsi odnesli s seboj s tega izleta vesele, svetle spomine.

Hočemo živeti!

Nenavadno knjigo je napisalo petindvajset zagrebških fantov in deklet. Knjiga, ki nosi naslov »Drama v vesolju«, ima na prvi strani napisano: »To knjigo posvečamo spominu mladih prijateljev iz Hirošime in Nagasakija, njim, katerih prelepo mladost je okrutno pokosila mračna senca atomske pošasti. Njihova nedolžna smrt obtožuje in bo obtoževala vest vsega človeštva, ki je nečloveško zlorabilo znanost in njena dognanja...«

Petindvajsetorica — štiri dekleta in enaindvajset fantov — se v prostem času radi ukvarjajo z znanostjo, z astronomijo. Najmlajši med njimi ima 14 let, najstarejši 19. Kot amaterji zahajajo v zagrebško Zvezdarno, opazujejo nočno nebo, proučujejo sestavo vesolja; iz teh opazovanj je zrastle razmišljanje o majhnosti Zemlje, v neskončnem prostoru, o človeku, ki je iznašel strašno rušilno orožje, da bi ga uporabil za vojno. Iz teh opazovanj, razmišljanj in iz protesta proti vojni je nastala zgodba »Drama v vesolju«, ki nas popelje v fantastično 280. stoletje — predstavi pogin našega planeta. Ljudje iz planeta Razum v ozve-

zdju Alfa Centauri odkrivajo strašno tragedijo Zemljanov, ki so naravi oteli skrivnost pretvarjanja vodika v helij in to sijajno odkritje uporabili za svoj pogin.

Konec knjige mladih zagrebških avtorjev izzvani v strašno obtožbo proti oboroževanju in pretresljivo apel vsemu človeštvu:

»Otroci! Igrajte se! Gradite svoje stolpe in ne bojte se zanje! Branili jih bomo in jih branimo od težkih okrutnih škornjev, od škornjev, ki nimajo možgan, od škornjev, ki nimajo src; branimo naše stolpe od škornja, ki ni človek.

In povejte, povejte vsi dobri in razumni ljudje tega sveta, povejte: mar veliko zahtevamo, ko pravimo: HOČEMO ŽIVETI!«

Knjiga je vzbudila pri nas veliko zanimanje: v štiriindvajsetih dneh so knjigarne razprodale več kot pet tisoč izvodov. Zanj pa se zanimajo tudi v tujini; prevedli so jo v mednarodni jezik, iz esperanta pa jo bodo prevedli tudi v japonščino in danščino ter še nekatere druge jezike.

Diplomo za življenjsko delo je Zveza književnikov Jugoslavije letos podelila predsedniku Slovenske akademije znanosti in umetnosti, književniku Josipu Vidmarju. To je drugi slovenski književnik, ki je prejel to najvišje jugoslovansko priznanje za literarno delo. Prvi je bil leta 1957 Juš Kozak. Josip Vidmar, znani literarni kritik in esejist je prejel Diplomo za življenjsko delo prav ob svoji 65-letnici. V kratkem bodo izšla njegova zbrana dela in to v vseh jugoslovanskih jezikih.

Veliko revijo amaterskih igral-skih skupin iz Slovenije bo priredila prihodnje leto od 6. do 12. junija Zveza delavskih kulturnih prosvetnih društev v novem kulturnem domu v Zagorju. Posvečena bo 20. obletnici revolucije.

Prvi slovenski zgodovinski film bomo dobili, ko bo dokončan in posnet scenarij o gospodarju Predjamskega gradu Erazmu Predjamskem, ki ga piše književnik Saša Vuga. Posneti ga

namerava filmsko podjetje Triglav-film. Isti avtor je napisal scenarij za kratki barvni film o Predjamskem gradu, ki ga je pod naslovom »V sivi skali grad« filmalo filmsko podjetje Viba-film.

Slovenci smo zastopani v leksikonu svetovne književnosti, in sicer v drugi knjigi leksikona Dizionario univerzale della letteratura contemporanea, ki je izšla v založbi Arnalda Mondadori. Razkošna knjiga ima 1132 strani, ki so bogato in zanimivo ilustrirane in obsega imena svetovnih književnikov od črke E do K. Vmes je zastopanih 20 slovenskih književnikov; prav bi pa bilo, da bi bilo teh imen še nekaj več.

Ena najvidnejših igral-k ljubljanske drame Marija Nablocka je nedavno doživela sedemdeseto leto. Čeprav po rodu Rusinja, se je popolnoma vživela pri nas v Sloveniji in bila skoraj polna štiri desetletja ena prvih umetnic Ljubljanske drame. Umetnica, ki zdaj še vsa mladostna posreduje svoje zlahtno znanje naši mladi

gledališki generaciji, je bila ob svojem življenjskem jubileju za svoje umetniško delovanje odlikovana z Redom dela druge stopnje.

Mladinski kino je bil odprt v Ljubljani ob letošnjem Tednu otroka. Na slavnostni premieri so mladim gledalcem predvajali osem nagrajenih kratkih mladinskih filmov, od tega šest jugoslovanskih.

Oktobrske nagrade Beograda je prejelo osem domačih znanstvenikov za njihove znanstvene dosežke in osem umetnikov za umetniške stvaritve. Skupni iznos nagrad je znašal 4.200.000 dinarjev.

Sejem knjig je bil oktobra v Ljubljani. Organizirale so ga slovenske knjižne založbe z namenom, da prodre naša domača knjiga čim bolj med ljudstvo. Na sejmu so se dobile raznovrstne knjige do najnovejših izdaj s 15 odstotnim popustom pri ceni. Sejem je zelo uspel in ga bodo zdaj priredili tudi v nekaterih drugih krajih Slovenije.

Raj delajo naši na tujem

Iz Francije

SKUPAJ BOMO PROSLAVILI
NAS NARODNI PRAZNIK
29. NOVEMBER

Z vso vnemo se pripravljamo na praznovanje narodnega praznika 29. novembra, ki ga bodo letos praznovala vsa naša društva skupno 27. novembra v Freymingu v dvorani Kremer (Vitkovski).

Anton Škruba,
Merlebach, Moselle

Toplo pozdravljamo Vašo odločitev, da naš največji državni praznik naša društva skupaj praznujejo. Prav gotovo bo prireditev lepo uspešna in se že vnaprej priporočamo za poročilo o njej in če mogoče tudi za kakšno fotografijo.

Uredništvo

Za Miss SNPJ 1961 je bila izbrana Sandra Ogrin iz Waukegana, Ill.

Iz Nemčije

ZELO USPEL NASTOP
BEOGRAJSKEGA BALETA
V HANNOVRU

Dne 1. oktobra je v Hannoveru nastopil balet iz Beograda. Moj mož nama je takoj preskrbel vstopnice, ker sem zaradi velikega zanimanja računala, da bodo kmalu razprodane. Res se nisem zmotila. Kljub visoki ceni so bile vstopnice za veliko, okrog 10.000-sedežno dvorano hitro razprodane.

Program je presegel s svojo umetniško lepoto in dognanostjo vsa pričakovanja. Lahko rečem, da takšne prireditve doslej še nisem doživela, čeprav sem videla že veliko visoko umetniških prireditev raznih evropskih gledališč. Po vsakem nastopu

je bil val ploskanja tako silen, da si ne morete tega misliti. Ob zaključku pa je ploskanje izbruhnilo v pravi orkan navdušenja, ki se ni polegel najmanj četrte ure, ko je zastor končno zakril umetnike pred nami. Program je umetniško zajel narodne plesne in pesmi jugoslovanskih narodov. Naše čudovito lepe narodne noše so sijale z odra kakor pisan šopek najlepših vrtnic. Kaj vse to pomeni za nas izseljenca, si ne morete predstavljati.

Videla sem solze v očeh starih Srbov, ki že dolga leta žive tukaj. Toda nismo bili navdušeni le Jugoslovani, ki nas je bilo komaj deseti del od vsega občinstva. Vsi drugi so bili domačini — Nemci. In če premislim, da že 17 let živim tukaj, pa me še vedno tu in tam zbode opazka Balkan — sem bila ta večer ponosna, da so vsi ti videli in spoznali ta naš »Balkan«, to naše narodno bogastvo. Škoda, da so nam umetniki podarili samo en takšen lep večer. Če bi jih bilo več, bi bili prav tako vsi pred polno razprodano dvorano.

Mnenja sem, da takšen umetniški večer napravi za našo Jugoslavijo več kakor mnogi diplomatski pogovori.

Ana Müller-Kotlovšek
Hannover

Iz ZDA

NADARJENA DIJAKINJA —
SLOVENSKA ŠUDENTKA

Joanette Kerns, članica društva št. 454 v Armi, Kans., ki živi s starši v Sacramentu, Calif., je odpotovala sredi septembra s skupino študentov univerze Stanford v Kalifornijo na zaključni študij v Firence v Italiji. Tja jih je poslala in izbrala navedena kalifornijska univerza. Vrnila se bo konec marca 1961 k diplomu (graduaciji) na stanfordski univerzi. Že lansko poletje je poslala ta univerza Joanetto in skupino drugih študentov v Sovjetsko zvezo, kjer so se izpopolnjevali v znanju ruščine. Nadarjena Joanetta upa, da bo ob novoletnih počitnicah obiskala svoje sorodnike v Sloveniji. Joanetta je vnučinja znane rojaka Antona Shularja, predsednika glavnega porotnega odbora SNPJ.

USPEHI SNPJ
V PRVI POLOVICI 1960

Dne 30. in 31. avgusta je bila v Chicagu, Ill. polletna seja glavnega odbora SNPJ. Na tej seji so bila podana poročila o poslovanju SNPJ v prvi polovici 1960. Tako je imela SNPJ 30. junija v oddelku odraslih 46.445 članov, v mladinskem oddelku pa 21.151, skupno torej 67.596

članov, kar je za 513 manj kakor v začetku leta. V prvih šestih mesecih je umrlo 596 članov SNPJ, ki so bili zavarovani za 312.809 dolarjev posmrtnine. Vsi skladi razen posebnega sklada so v tem času porastli. Premoženje SNPJ je znašalo 30. junija 21.730.929 dolarjev, kar je za 337.775 dolarjev več kakor v začetku leta. SNPJ je plačala v prvem polletju 209.707 dolarjev bolniških podpor.

25-LETNICA GLASBENE MATICE
V CLEVELANDU

Dne 6. novembra je proslavljala Glasbena matica v Clevelandu 25-letnico svojega uspešnega dela. Za to proslavo in za otvoritev jesenske sezone je prikazala Verdijevo opero »La Traviata« v slovenščini. Glavne vloge so peli June Price, Ann Saftred, Edward Kenick in Frank Bradač. Zbor in simfonični orkester je dirigiral mojster Anton Šubel.

ČLANSKA KAMPANJA
DOBRE VOLJE ZA SNPJ

Na svoji polletni seji je glavni odbor SNPJ odobril načrt za izvedbo nove članske kampanje v počastitev 35-letnice ustanovitve angleško poslujočih društev. Kampanja bo trajala osem mesecev od 1. septembra 1960 do 1. maja 1961. Njena glavna naloga je povečati število odraslega in mladinskega članstva pri SNPJ ter ustvariti in okrepiti dobro voljo in bratstvo s tem, da se omogoči članom, ki bodo uspeli pri zbiranju novih članov, pri povzajanju zavarovalnine in ponovni pridobitvi članov, ki so izstopili, obisk Jugoslavije. Obisk bo v okviru izleta dobre volje, ki bo v juniju 1961 v Jugoslavijo. Največje nagrade bodo znašale plačilo stroškov za avionski prevoz v Jugoslavijo in nazaj (New York—Zagreb oziroma Ljubljana), plačan izlet po Sloveniji in plačano prenočišče in prehrana v kakem hotelu v Sloveniji za čas treh tednov. Manjših nagrad za potovanje v Jugoslavijo itd. je še več.

GOSTOVANJE CLEVELANDSKE
»ZARJE«

Pevski zbor »Zarja« iz Clevelanda letos ne bo imel jesenskega koncerta, ker je bilo med pripravljano sezono več članov zbora na obisku v Jugoslaviji. 30. oktobra pa je zbor gostoval v Euclidu v Ameriško-jugoslovanskem centru z opereto »Jaz bi te že rada imela« in je namenil čisti dobiček te prireditve za sklad zavetišču za ostarele rojake v Clevelandu. 6. novembra pa je z isto opereto gostoval v Slovenskem domu na Yukonu, Pa.

Univerza v Pittsburghu, največjem mestu države Pennsylvanija, kjer imata sedež glavna hrvatska podporna organizacija Hrvatska bratska zajednica in največja srbska organizacija te vrste Srbski narodni savez, je 6. septembra pričela s poukom srbohrvaščine v treh tečajih. Prvi tečaj je za začetnike, drugi za dijakke, ki jezik že kolikor toliko poznajo, v tretjem tečaju bodo pa brali in študirali srbsko in hrvatsko književnost. Tečaji bodo zaključeni 21. decembra. Vodil jih bo prof. Michael Jovanović, ki je študiral v Jugoslaviji, Angliji in Ameriki.

ZLATA POROKA

Znani slovenski javni delavec Peter Benedict in njegova žena Mary, ki sta živela prej v Detroitu, Mich., zdaj pa živita v El Cajonu, Calif., sta letos proslavljala zlato poroko. Imata 4 sinove in 1 hčer, ki so jima priredili lepo slavo. Peter je med najagilnejšimi odborniki doma za ostarele rojake v Fontani in velik aktivist za SNPJ in Prosveto. Naše čestitke!

Iz Argentine

VODOPIVČEV VEČER

Slovensko-argentinsko društvo »Zarja« v Buenos Airesu je imelo 3. septembra deveto veliko kulturno prireditev pod imenom »Vodopivčev večer«. Na prireditvi sta najprej pela mešani in moški zbor »Zarje« pod vodstvom Cirila Krena

Vodopivčeve skladbe, nato pa so prikazali Vodopivčevo opero v treh dejanjih »Kovačev študent«. V glavnih vlogah so nastopili: baritonista Slavko Furlan in Angel Hrovatin, sopranistka Zofka Sulič de Gresak, tenoristi Albert Živec, Jože Lojk in Silvan Pečenko ter basist Alojz Sulič. Opero je režiral in zbor vodil zborovodja Ciril Kren.

Jože Zelenc — umrl

Ob zaključku redakcije te številke smo zvedeli, da je v Waukeganu, Ill., dne 31. oktobra umrl naš ameriški Vrhničan Jože Zelenc. Pokojni je prepotoval veliko lužo prvič pred prvo svetovno vojno. Kasneje pa se je vrnil v stari kraj in skusil vse težave kranjskih Janezov, bil je v Judenburgu in na Tirolskem. Po vojni se je vrnil v ZDA, toda vedno se je rad vračal v rodno deželo. V času med obema vojnama je bil trikrat pri nas, po osvoboditvi pa dvakrat. Zadnjikrat smo si stisnili roke lani, ko mu je zdravje že načela bolezni, kateri je zdaj podlegel.

Pokojni je bil član SNPJ, vrsto let je bil zastopnik in dopisnik »Glasa Naroda«. Dopisoval je tudi v druge slovenske liste v ZDA. Med drugo svetovno vojno je sodeloval pri Slovenskem ameriškem narodnem svetu — SANS.

V Ameriki je zapustil soprogo in sina z družino, ki jima izrekamo iskreno sožalje!

Slovenska izseljenska matica

LEPI USPEHI jugoslovanskih športnikov

Športna sezona 1960 je bila povsod v svetu v znamenju olimpijskih iger, ki so njihovo organizacijo tokrat poverili Italiji in Rimu. Tudi v Jugoslaviji ni bilo drugače. Najkvalitetnejši športniki in športnice so se smotno pripravljali za to doslej največje telesno-vzgojno slavo, nič manj zanimanja pa ta prireditev ni vzbudila tudi pri športnem občinstvu. Še nikdar prej olimpijske igre namreč miso bile tako blizu Jugoslaviji in zato se ni čuditi, da je bilo precej veliko tudi število tistih, ki so jih sklenili obiskati — pa čeprav na svoje stroške.

Jugoslovansko olimpijsko zastopstvo je štel 126 tekmovalcev in tekmovalk, ki so posegli v dogajanja v 14 panogah. Brez pretiravanja lahko zapišemo, da so naši športniki v olimpijski areni častno zastopali svojo domovino. Osvojili so sicer samo po eno zlato (nogometaši) in srebrno kolajno (rokoborec Martinović), toda to ne more biti edino merilo za njihov nastop. Zabeležili so namreč še več visokih uvrstitev (waterpolisti so bili četrti, košarkarji šesti, metalec kladiva Bezjak šesti — pred svetovnim rekorderjem Američanom Connollyjem, zlasti pa se je odlikoval z osmim mestom telovadec Cerar, ki si je pridobil naziv najboljšega na svetu (izven SZ in Japon-

ske) in kar je najvažnejše — s svojim športnim nastopom poželi mnogo priznanja in pohval.

Rimske igre pa za naše športnike pomenijo tudi veliko vzpodbudo za nadaljnje delo. Stik z najboljšimi tekmovalci vsega sveta in naši izidi so nas namreč prepričali o pravi poti, ki je na njej naše telesno-kulturno gibanje. Bolj kot kdajkoli so rimski rezultati potrdili načelo, da je vrhunski šport lahko le plod dobro urejene in zares množične telesne kulture. Prav zato pa je poudarek na delo z mladino po Rimu doživel še nov pospešek.

Za vse Jugoslovane, ki so se udeležili olimpijskih iger v Rimu, je bil najbolj slavnostni trenutek nedvomno tisti, ko so zaigrali jugoslovansko himno in potegnili na zmagovalni drog modro-belo-rdečo trobojnico s peterokrako zvezdo. To je bilo na večer predzadnjega olimpijskega dne, ko je jugoslovanska nogometna reprezentanca na stadionu Flaminio premagala borbeno dansko ekipo s 3:1 in tako osvojila zlato olimpijsko kolajno. Jugoslovanski nogometaši so tako v četrtem poskusu uresničili svoj veliki sen. Na olimpijskih igrah 1948 v Londonu, 1952 v Helsinkih in 1956 v Melbourneu so bili vsakokrat drugi, tokrat pa jim je naposled uspel veliki met!

Naša nogometna ekipa, zmagovalka na XVII. olimpijskih igrah v Rimu. Na najvišji stopnici kapetan moštva Bora Kostić

Our football team, winner at the 17th Olympics in Rome. On the uppermost step the Team's Captain, Bora Kostić

Notre équipe de football, vainqueur des 17es Jeux Olympiques à Rome. Sur le plus haut gradin, le capitaine de l'équipe Bora Kostić

Samo nekaj dni po zaključku nepozabnih XVIII. olimpijskih iger pa so jugoslovanski športniki znova prijetno presenetili. Na jubilejnih balkanskih atletskih igrah v Atenah, mestu torej, ki je bilo pred 64 leti prvo prizorišče olimpijskih iger ter 34 let kasneje tudi balkanskih iger, je jugoslovanska moška reprezentanca zmagala in naši deželi tako vrnila primat na Balkanu, ki ga je morala leta 1958 prepustiti Bolgarom, leto kasneje pa Romunom.

Tudi tekme na starodavnem marmornatem stadionu v Atenah so bile prepletene s skrajno borbenostjo in mnogimi lepimi dogodki. Naši atleti so prešli v vodstvo že po prvi disciplini — metu kladiva in ga nato večali ves čas tekmovanja. Zaman so bili vsi napor Grkov, ki jih je vsak dan vzpodbujalo okrog 50.000 navdušenih gledalcev, zaman vsa prizadevanja Romunov in Bolgarov, ki so se mesece in mesece pripravljali za igre, zaman tudi vsa ofenzivna taktika Turkov, da bi kaj več dosegli kot peto mesto.

Balkanske igre v Atenah so Jugoslovanom torej navrgle zares imeniten izkupiček, ki ga je še povečala okoliščina, da so se dobro odrezale

tudi atletinje, ki so zasedle drugo mesto za Romunijo, a so pri tem prvič premagale Bolgarijo. In če hočemo omeniti še najuspešnejšega posameznika, je treba ta maslov brez konkurence pripisati 29-letnemu Celjanu Stanku Lorgerju. Le-ta je namreč že osmič zapovrstjo postal balkanski prvak v teku na 110 m z ovirami. Osmič zapovrstjo! Ali si lahko zamislite, kaj to pomeni? V osmih letih biti na določen dan zmeraj tako razpoložen in pripravljen, da premagaš vse druge tekmece, ki pridejo na tekmo z enakim ciljem — zmagati.

Športna sezona 1960 je jugoslovanskemu športu zares prinesla mnogo zadovoljstva, hkrati pa tudi obvez za naprej. Vedeti je namreč treba, da jugoslovanske športnike v prihodnjih letih ne čaka samo udeležba na vseh pomembnejših mednarodnih tekmovanjih, temveč bo več velikih prvenstev tudi pri nas, torej z Jugoslovani kot domačini. To bosta leta 1961 evropsko boksarsko in košarkarsko prvenstvo, leta 1962 pa evropsko atletsko prvenstvo, ki sodi z olimpijskimi igrami in svetovnim nogometnim prvenstvom med tri največje športne prireditve sveta.

Eugen Bergant

Tekači — zmagovalci v teku na 400 metrov z ovirami na balkanskih igrah v Atenah (zastopnik Jugoslavije v sredi je Djani Kovač — sin slovenskega izseljenca — rojen je bil v Avstraliji)

Runners — winner of the 400 m obstacle race at the Balkan Games in Athens

Les coureurs — vainqueurs de la course d'obstacles de 400 m aux Jeux Balcaniques à Athènes

France Bevk:

Ilustriral Stane Kumar

K R E S N A N O Č

Jure in Svetka sta si v nekaj minutah postala mož in žena. Strmela sta v svetega Andreja, ki je v živih barvah, a z izsušenim, nekam prestrašenim obrazom gledal z oltarja. Komaj sta vedela, kaj se z njima godi.

»Dominus vobiscum,« se je okrenil mašnik.

Pogrešil je cerkovnika. Postal je za trenutek, pogledal z naglim pogledom vse kote, poškilil v zakristijo, nato si je sam odgovoril, prenesel knjigo na drugo stran in bral evangelij.

Sredi maše je nekdo stopil v cerkev. Jure se je predramil iz občutkov, ki so ga navdajali, in se ozrl. Za njima je stal Klančar, ves siv in bežeten, in ga zrl z mrzlim, mežikajočim pogledom. Pred cerkvijo je šumelo od človeških glasov.

Jure se je dvignil. Vstala je tudi Svetka in ga preplašena zgrabila za roko. Tedaj se je vrnil cerkovnik. Nekdo je pokukal skozi cerkvena vrata, kakor bi se hotel prepričati, ali je resnica, kar so pravkar zvedeli.

Ženin je bil bled, nevesta se je tresla. Duhovnik je zaslutil, da se nekaj dogaja; okrenil se je in zavzet obstal. Odprl je usta, hotel je spregovoriti, a mu je beseda zastala v grlu.

Tedaj sta stopila v cerkev še dva moža; prvi je nosil vile, a drugi bet.

Posvečenost prostora ju je zadržala, da nista storila, kar sta prvi trenutek nameravala storiti. Novoporočenca sta se zavedala nevarnosti. Oči, ki so se bliskale pod čelom mož, so oznanjale hudo. Tudi duhovnik je zaslutil, da se pripravlja zlo.

Bilo je vse tiho. Čakali so drug drugega. Kdo bo prvi spregovoril?

»Ali so oni poročili ta dva?« se je odhrkal Klančar.

»Z božjo pomočjo,« je odgovoril duhovnik.

»Kdo jim je dal pravico?«

»Moje mašniško posvečenje.«

»Ta tu, Jure, je slab človek, ki je odvedel dekline, a ona je povaljanica. On je pastir, ona je bajtarska. Nikogar nista vprašala za dovoljenje.«

»Če sta grešila, naj ju sodi Bog,« je dejal duhovnik.

»Na onem svetu,« je rekel Klančar. »A tudi na tem svetu morata biti kaznovana.«

Ljudje, ki so stali pred cerkvijo, so se naveličali čakati. Goloroki in gologlavi so vdrli skozi cerkvena vrata; nekateri so imeli orodje v rokah, ženske so se rinile pred moške. Te so se vedle

najgrše. Nevesti so kazale jezik, govorile so skraj na glas in se suvale s komolci.

Duhovnik se je nad takim vedenjem ves zgrozil, kri mu je udarila v lica.

»Poberite se iz cerkve!« je pokazal na vrata.

»Tu sem jaz gospodar.«

»Tu je Bog gospodar,« je rekel Tinac in se prestopil za korak proti oltarju.

»Toda jaz sem njegov namestnik,« je ugovarjal duhovnik.

»Mi smo zidali cerkev,« se je oglasilo nekaj kmetov.

»Res, vi ste jo zidali. Tega ne tajim. Čemu jo zdaj spreminjate v hlev?«

Jure in Svetka sta si bila pred Bogom in pred ljudmi mož in žena. Ta zavest ju je družila in ju navdajala s pogumom. Brez sramu in brez strahu sta se vpričo vseh ljudi držala za roke. Juretove misli so snovale in iskale rešitve, oči so se mu lesketale. Oziral se je, kod bi najlaže pobegnil. Na vratih zakristije je stal cerkovnik.

Duhovnik je v sveti jezi stopil izpred oltarja in šel po cerkvi. Roke je imel dvignjene, obraz mu je gorel.

»Ven z orožjem! Ali ste mar razbojniki? S čistim namenom v srcu prihajajte v cerkev in z božjo besedo na ustnicah! Ven!«

Ta odločni nastop je kmete iznenadil in prevzel. Umaknili so se iz cerkve.

»Pojdiva!« je Jure potegnil Svetko za seboj.

Cerkovnik se jima je nehote umaknil, ko sta tekla skozi zakristijo. Planila sta pred gručo ljudi, ki je stala pred cerkvijo, se preplašila in okrenila, preskočila zid, ki je obdajal grobove, se pretaknila skozi nizko grmovje, tekla čez strnišče in dosegla obronek, pod katerim se je vlekla z grmovjem in bršljanom prerasla skalnata stena.

Obstala sta in se ozrla. Ljudje so poskakali čez zid, tekli za njima, begali med grmovjem in ju iskali na desni in na levi... Jure in Svetka sta tekla ob robu strme stene, pod katero je rasla leska, ki sta jo na gosto prepletali loza in robida. Na levi sta zagledala človeka, ki jima je prihajal naproti. Krenila sta na desno, tam si je nekdo krčil pot skozi grmovje. Čez strnišče je teklo troje mož, od vsepovsod so se prikazovale glave vaščanov.

Nista našla izhoda. Kazalo je, da sta ujeta, zakaj od vseh strani se jima je približeval tesen

obroč ljudi. Sveti Bog! In kakor da je oba hkrati spreletela ista odločna misel, sta se tesno objela in zamižala. V naslednjem trenutku sta se spustila čez steno.

Ko so vaščani to videli, so kriknili in obstali. Splazili so se do roba prepada in pogledali navzdol. Bršljan in grmovje, ki je raslo iz skalnatih skladov, jim je zapiralo pogled. Prisluhnili so, a ni bilo slišati ne krika ne jeka.

Tekli so naokrog, prišli pod steno in iskali med grmovjem. Nič. Na tleh je ležalo nekaj odlomljenih vej bršljana. Na enem izmed grmov je odkrhnjena visela okrvavljena jesenova veja.

27.

Bilo je že pozno zvečer, ko sta se Jure in Svetka vrnila na Jalovnik. Svetka ni imela več poročnega venca, na čelu je nosila veliko prasko. Levica ji je bila zatekla in jo je hudo bolela. Pri padcu čez steno se ji je bilo razparalo krilo. Kos ga je nato sama odtrgala, da je možu obvezala krvavo, zateklo glavo. Jure je bil ves pobit, desno oko ga je peklo ko žerjavica. Ko bi se ne sramoval, bi bil vso pot stokal od bolečine.

In vendar mu je bilo najbolj žal za Svetkino krilo. Žena je kazala golo nogo do stegna; ta se je prikazovala skozi razporek tako vabljivo, da je Jure nehote pozabljal na bolečino in na prestani strah.

»Zdaj si brez krila,« ji je rekel. »Ali ti ni težko?«

»Saj mi ga ni treba, ko je tako vroče,« mu je odgovorila. Nato se je šele zavedala, da kaže goloto, in je zardela od sramu.

Ivaniš je pasel v dnu planine in se venomer oziral proti gozdu. Kdaj se bosta prikazala Jure in Svetka?

Zagledal ju je, ko se je sonce že nagibalo v zaton. Kričal je in jima mahal s palico v pozdrav. Toda ko ju je поблиže videl, kakšna sta, se je neznansko zavzel.

»Ali — kaj je z vama?« mu je z velikim začudenjem prišlo iz ust.

»Kakor vidiš, prihajava iz boja,« mu je odgovoril Jure. »Lovili so naju. Mošnjiček čudežnih rastlin, ki jih nosim s seboj, je pomagal, da sva odnesla le nekaj prask, sveti zakon pa tudi.«

»Sta mož in žena?«

»Sva.«

Ivaniš je sklenil roke in zašepetal tiho molitev.

»Zaženimo drobnico domov,« je rekel. »Potem bo čas za pripovedovanje.«

Zagnali so ovce v medrje, zaprli lesa in dvignili mostič. Pes je silil v bajto, a so mu pred gobcem zaprli vrata.

»Morda pridejo nocoj,« je dejal Jure.

»Naj le pridejo,« se je Ivaniš tiho smejal predse. »Nocoj jih bomo slišali vsako minuto.«

Pregrada v bajti, kjer je bilo ležišče, je bila mehko postлана z novim senom. Ivaniš je posadil novoporočenca na stol ob ognjišču. Zakuril je, potegnil iz skrivališča velik kos mesa, ga vrgel z nekaterimi dišavnimi zelišči v lonec in ga postavil k ognju.

»Kje si dobil meso?« ga je vprašal Jure.

»Žival mi ga je dala.«

Ivaniš ni ljubil prevelike zvedavosti.

Juretu ni bilo dobro pri srcu. Svetka mu je nagnila glavo na ramo, on pa ji je božal lase. Pri tem je pomislil, da ni bil še nikoli s kakim bitjem tako dober in prijazen ko sedaj z njo; morda le z ovco, ki jo je bil nesel duhovniku. Za njo je dobil ženo, kakršne nima noben kmet, kaj šele bajtar ali pastir. Samemu sebi se je zdel imeniten; bil je ves srečen.

»Tu je mleko,« jima je Ivaniš ponudil dežo.

Svetka je pila z dolgimi požirki. Ves dan ni sta užila drugega ko vodo in nekaj sladkih korenin, ki sta jih žvečila, da bi si utešila najhujšo lakoto.

Ko je bilo meso kuhano, ga je Ivaniš razrezal na lesenem pladnju in ga postavil na rob ognjišča.

»Jejta!« je rekel veselo kakor gospodinja, ki se ji je posrečilo pripraviti okusno kosilo.

Obhajali so ženitovanje. Pili so juho in prijazemali žgance, trgali meso, jedli sir in skuto, a mesto vina so srkali kisal, ki so jo naredili iz sirotke. Nevesta je dobila v dar ličen iz ljubja narejen skorček jagod in malin.

Bili so veseli. Polagoma se jim je razživela beseda. Vse, kar se jima je bilo tisti dan zgodilo, je bila le še lepa, smeha vredna zgodba.

»Zares sem mislila, da se bom ubila,« se je smejala Svetka. »Ko sem ga izpustila, sem letela sama in sem se hotela uloviti. Potem se je veja odkrhnila, znova sem letela. Pala sem na grm, se prevalila čez veje in čez lozo in našla Jureta že na tleh.«

Vsi trije so se smejali. Živo so si slikali vaščane, kako tekajo med grmovjem, da bi našli dva pohabljenca, če ne mrliča, a najdejo ništro.

28.

Na planini se je naselila tiha sreča. Juretu in Svetki so se zacelile praske, ure so jima potekale v ljubezni. In vendar se Jure ni mogel znebiti plahosti in negotovosti, ne Svetka neke tesnobe. Tudi Ivaniša je venomer vznemirjala misel, da njuno mirno življenje ne bo trajalo dolgo.

Ko se je Jure prikazal na spodnji planini, so ga pastirji obkolili in gledali ko božje čudo.

»Ali je res, da imaš ženo?«

»Samo glej, da ti je kdo ne odnese. Jaz bi je ne puščal same.«

Norčevali so se iz gole zavisti; Jure jim ni odgovarjal. Tudi jim ni zaupal. Gledal je, da mu ne pridejo preblizu. Lahko mu padejo za hrbet in ga vržejo na tla.

Čutil se je od dne do dne bolj preganjanega. Zdelo se mu je, da za vsakim grmom preži nanj glava in dvoje volčjih oči. V nočeh se je zdaj pa zdaj iznenada prebudil iz spanja.

Bilo je ob hudi vročini; pastirja sta zagnala ovce v gozd, tam so polegale v senco. Nato sta legla tudi Jure in Ivaniš in zrla v zelene krošnje. S tistega mesta ni bilo videti bajte, bila je skrita za obronkom. Juretu so se polagoma zaprle oči, obšel ga je dremavec.

Pes se je nenadoma zdramil, zalajal in stekel za obronek. Pastirja sta se dvignila. Gledala sta v smer, iz katere se je prikazal pes in zopet izginil. Tedaj sta zaslišala klice.

»Jure! Jure!«

Jure je zdirjal proti bajti. Že je zagledal Svetko, ki je z divjo maglico tekla proti njemu.

»Jure! O, Jure!«

Zgrudila se je pred njim in se zgrabila za nogo, iz katere ji je nad členkom tekla tenek curek krvi; jokala je.

»Kaj se je zgodilo?« ji je Jure trgal roko od rane. »Ali te je pičil gad?«

»Ne, ne,« je zaradi upehanosti in razburjenosti lovila sapo. »Tam, tam...«

»Kaj je tam?«

»Tinac,« je dahnila. »Tinac,« je z vdanim, pomohi prosečim pogledom zrla v moža.

Jure je zgrabil za sekiro in tekel proti bajti. Našel ni mikogar; ne v bajti ne pod skalo, ne v kolibah za ovce ne v medrju. Vse je bilo prazno, nedotaknjeno; vrata v bajto so bila odprta na stežaj, lesa je bila do polovice razmetana.

Pogledal je po pobočju, do skal ob vznožju. Nič. Pred bajto stojé je z očmi preiskal vso planino, slednji grm in skalo. Opazil ni ničesar, kar bi bilo količkaj podobno človeku.

Ivaniš se je medtem mudil okoli Svetke. Položil ji je na rano hladilnega zelišča in ji zavezoval nogo.

»Kje je Tinac?« jo je vprašal.

»Videla sem ga,« je pripovedovala, »ko je šel proti bajti, nato sem pobegnila. Slišala sem, kako je tekel za menoj. Zbodla sem se, a se nisem ne ozrla ne ustavila.«

»Nocoj pridejo,« je rekel Ivaniš s takim živim prepričanjem, da mu je vse pomrznilo po telesu. »Ni bil sam, ako je bil. Poskrili so se.«

Jure se je vrnil.

»Pazite nanjo!« je rekel. »Pazite nanjo in na bajto, jaz grem po ovce.«

Jure se je s sekiro v rokah plazil prek planine; bil je ves upognjen, oprezujoč; pogledal je za vsako skalo, za slednji grm, škilil je proti gozdu, a ni opazil nič posebnega.

Jure se je s sekiro v roki plazil prek planine

Sonce se je nagibalo v zaton. Od gozda in od gorske stene so padle dolge sence, zavela je sapa, nebo se je polagoma oblačilo. Ovce so prišle iz gozda in se pasle po bregu. Pes je begal med drevesi in besno lajal. Pritekel je k Juretu in z divjim bevskanjem zopet izginil v gozdu.

»Kaj vohaš Perun?«

Jure je stopil med drevesa, se oziral na vse strani, a ni odkril nič posebnega. In vendar ga je navdajala čudna tesnoba. Živali so bile nemirne, v zraku je ležalo nekaj težkega in legalo v kri. Četudi je bilo še zgodaj, je odgnal ovce proti bajti.

Pred bajto sta ga pričakovala Ivaniš in Svetka. Iz doline so vstajale sence in plezale po pobočju.

Jure je preštel ovce. Ena je manjkala.

»Kje je ostala?« se je čudil Ivaniš.

»Pride,« je rekel Jure in gledal proti gozdu. Toda nič se ni premaknilo v daljavi. »Kaj ti je?« je vprašal ženo, ki je vsa trepetala.

»Bojim se,« je dahnila.

Zaprli so lesu in dvignili mostič. Slutili so, da bodo preživeli noč brez spanja, polno groze. Pes je bil čimdalje nemirnejši; lajež se mu je spremenil v zavijanje, ki ni imelo konca in je šlo do mozga.

Prisluhnili so. Iz zgoščenega mraka ni bilo slišati nobenega glasu. Psu se je tresel smrček; tožil je zmeraj huje, kakor da mu preti gotova smrt.

»Kaj ti je, mrcina,« ga je brenil Ivaniš.

Perun je še otožneje zacvilil. Nato je zalajal in se besno vrgel proti lesi, a se je zopet umaknil.

Ovce so se plašno stiskale druga k drugi in trepetale ko listje v sapi. Vse je prevzela groza. Jure je strmel v temo, ki je bila zaradi oblačnega neba neprodorna. Vendar se mu je zdelo, da je opazil črne sence, ki se prihuljeno plazijo okoli skale.

Oglasilo se je zavijanje, ki je prihajalo vedno bliže.

Odšla sta v bajto, kjer je Svetka prepadena čepela na tleh pred tlečim ognjem, in trdo zaprla vrata za seboj.

»Besi so,« je rekel Ivaniš, ki je bil bled ko stena.

»Morda so ljudje,« se je Juretu tresel glas.

»Ne, ljudje to niso. Besi so. Besi!«

Po teh besedah je Ivaniš segel v vrečico s soljo, nato je zgrabil pest žita, ki ga je bil našel na gredah pod skalo, in ga omel. Oboje je natresel po žerjavici, da je pokalo in se je dim daritve dvigal proti stropu.

»Besi, jejte od tega in mirujte, ne storite hudega nam ne naši bajti, ne naši živini in otrokom, ki jih pričakujemo! Besi, pomirite se in ne lajajte na nas, ne kanite nas ogristi, ki vam nismo nič storili! In če vam to ne zadostuje, vam damo še; in če še ne bo zadosti, vzemite od naših polj, česar ptice ne pobero, in od naših staj, kar je Bogu všeč in ne všeč, zakaj tudi za vas je postava!«

29.

Naslednjega dopoldneva je prišel Ivaniš na spodnjo planino. Imel je tak obraz, da so pastirji zijaje strmeli vanj.

»Dvajset let sem sivel,« jim je rekel, »a v eni noči sem docela osivel.«

Vprašali so ga, kaj se je zgodilo; povedal jim je od začetka do konca.

»Kaj je delal včeraj Tinac na planini?« jih je vprašal.

»Kaj mi vemo!« so mu odgovorili. »Kaj pa Jure?« so ga vprašali.

»Pri ženi je,« je Ivaniš nalašč podžigal njihovo zavidljivost. »Pri svoji lepi ženi,« je še enkrat poudaril.

Pastirji so se molče kislo režali. Ko je Ivaniš naložil, kar mu je šlo, je hodil počasi navkreber in mislil na pastirje, zlodeje, ki drže rajši z vragom, le ne s poštenim človekom. Ob grmovju se je okrenil, da bi jim povedal sumnjo zaradi volkov, ko je zagledal pogonika Blažeta, ki je pritekel za njim. Bil je mlad deček živih oči, ki se je vso zimo obešal na Jureta; ta edini mu je bil odkrit tovariš in ga ni klofotal.

»Povej Juretu,« je sopihal, »naj pazi na Svetko. In da mu jaz to naročam...« Ker ga je Ivaniš samo gledal, kakor da ga ne razume, je še enkrat

ponovil. »Tinaca sem slišal in pastirje, ki so govorili,« je pristavil. »Nekaj grdega kanijo, nekaj zelo grdega...«

Ivaniš je bil ves mračen, ko je došel na Jalovnik.

»Sinoči so nas strašili volkovi,« mu je povedal Jure. Ivaniš je komaj razumel, kaj mu pravi; misli so mu bile druge.

»Od kresiča je prišel nekdo in povedal,« je nadaljeval Jure, »da so dvakrat odpodili volkove; prvič z ognjem, drugič s kamenjem in psi. Na Jelovem vrhu so raztrgali za pol črede ovac...«

»Na naš tamar ne pridejo,« je rekel Ivaniš počasi. »Pravih volkov se bojim toliko ko nič. Bati se nam je drugih volkov.« Ivaniš mu je povedal, koga misli in kaj mu je povedal pogonič.

»Kaj jim je storila?« je bil Jure ves iz sebe zaradi novice. »In kaj sem jim storil jaz?« je kričal.

Mož je molčal tako dolgo, da se je Jure pomiril.

»In če ji kaj naredi, kaj boš storil?« ga je vprašal.

Jure je zavzet ostrmel, nato ni mogel več prestajati na mestu. Okrenil se je od Ivaniša, kateremu ni odgovoril, odšel v bajto, potegnil izza pasa nož in ga s konico zasadel v mizo. Svetka ga je plašno pogledala.

»Ali vidiš nož?« je vprašal.

»Seveda ga vidim,« je dahnila brez sape in ugibala, kaj naj to pomeni.

»Kaj bi storila, ko bi te Tinac napadel?« se je možu zatikal glas v grlu.

»Kričala bi.«

»Nič drugega?«

»O, bežala bi, tekla bi...«

»In če bi mu ne mogla ubežati?«

»Praskala bi ga.«

»Samo to?«

Svetka je bila prepadena. Kaj naj mu odgovori?

»Kaj naj mu storim drugega?« je zaječala iz strahu pred moževim pogledom.

»Tam je sekira,« je Jure pokazal v kot bajte.

»Ali jo vidiš?« je sigal. »Ubiti ga moraš, ubiti ga moraš, ubiti ga moraš!«

Svetka je strmela v moževe strašne oči in v ostrino noža na mizi.

Na vratih bajte je stal Ivaniš.

»Da,« je rekla Svetka tako tiho, da jo je bilo komaj slišati. »Da.« Več ni mogla reči.

Jure se je zazrl v ostri pogled Ivaniševega očesa, nato je okrenil obraz in povesil oči. Vzel je nož in si ga zopet zataknil za pas.

30.

Jure je vsako noč sanjal o Tinacu in o vaščanih; slutil jih je za vsako skalo in za slednjim grmom. Vedel se je, kakor da vsak trenutek pri-

čakuje zahrbtnega napada. Svetko je hotel imeti vsak čas pred očmi. Ta se ga je skoraj bala, spremljala ga je s plašnim pogledom. Srečna planinska tihota se je spreminjala v pekel. Četudi so živeli daleč proč od ljudi, sredi prirode, visoko pod nebom, zvezdami in oblaki, jim je postajalo življenje neznosno prav zaradi ljudi. Jure se je posušil ko trska.

Na planino je prišel spravnik, naletel na Ivaniša in ga vprašal po Juretu. Ta se je dvignil izza skale, za katero je ležal. Oči so mu nezaupljivo gledale.

»Ovce bomo prešteli,« je rekel spravnik. »Ali so vse?«

»Moja, tista, ki mi jo je zapustil Štefuc, manjka,« je povedal Jure.

»Zaradi nje se bosta pomenila s Tinacem. Druge so vse?«

»Ena manjka; raztrgali so jo volkovi.«

»Volkovi? Kdo ti bo to verjel?«

»Torej sem jo sam snedel, s kožo vred,« se je Jure ponorčeval in pri tem ni trenil z očesom.

»Tako?« se je razjezil spravnik. »Še norčeval se boš? Ženo pestuješ, a na ovce ne paziš. Kdaj ste že videli pastirja, ki ima ženo na planini?«

»Kaj vam je moja žena na poti?« so se Juretu pobilsknile oči.

Spravnik se ga je zbal in je umolknil. Preštel je ovce.

»Nocoj pridi na našo planino,« je naročil Juretu, ko je odhajal.

»Nocoj ne pridem. Jutri.« Spravnik se mu ni upal nobene več reči.

Preden se je naslednje jutro dobro storil dan, je bil Jure že pri spodnji bajti. Pastirji so se pripravljali na molžo. Drobnica je silila iz medrja k molznici, da prej pride na pašo.

»Kje je spravnik?« je vprašal Jure.

»Počakaj!« so mu rekli. »Živini se mudi, ti ne pojdeš na pašo.«

Jure se je prislonil na steno in gledal pririvanje ovac. Ob molznici sta sedela na onemoglih stolcih dva ščekarja, popadla vsako ovco, ki je prišla mimo njiju, ščeknila mleko nekajkrat v žetlarje, ki sta jih držala med koleni, in spustila žival dalje. Ovca je priletela med druga dva molzača, ki sta pomolzla bolje, nato še med tretji par pastirjev, ki ji je iztisnil vse mleko. Zunaj so jo čakali pogoniči in psi.

Ovce so meketale in se nestrpno prerivale druga za drugo. Mleko so iz polnih žetlarjev izlivali v vedra. Ta so praznili skozi precejalo v skutnik. Jure je molče opazoval to izobilje in mislil na uboštvo na Jalovniku. Na vedrniku so stale goli-de, kambači in jestnik; ob steni so stale deže. Ob skutniku je bil kolovrat za sir. Na mizi so se kadili žganci. Nad pregrado, ki je ločila kuhinjo od molznice, so bile zataknjene velike lesene žlice. Ko je bilo delo končano, so tudi Juretu ponudili

jedi. Ni je odklonil, vendar mu ni šla posebno v slast.

»Kaj bi z menoj?« je vprašal spravnika, ki se je prikazal na vratih.

»Hlebec sira poneseš v vas. Menda je za grofa.«

»Prav jaz ga moram nesti?«

»Prav ti. Tu nikogar ne morem pogrešati. Na Jalovniku pa sta še dva.«

»Komu naj ga izročim?«

»Tinacu.«

Pastirji so se mu zasmejali v prepadeni obraz.

»Ali se ga bojiš?« so ga dražili. »Deklo si mu vzel, pa se treseš.«

Ne. Jure se ni bal. Zasmeh ga je navdal s pogumom.

»Dajte,« je rekel, »da odidem.«

Mudilo se mu je, da bi se nato čimprej vrnil. »Saj je Ivaniš pri nji,« je pomislil na Svetko. In se je tiho smehljal predse.

31.

»Vem, da je zvijača,« je govoril Jure sam pri sebi, ko je hodil s hlebcom sira na hrbtu skozi gozd, dospel na gmajno in zagledal vas pred seboj. »V skobec bi me radi ujeli,« je naslonil breme na skalo in počival. »Tako storim: oddam sir, a me vendar ne bodo dobili. Dvakrat sem jim ubežal, v tretje gre rado.«

Hodil je čez senožeti, skozi rupe, med drevjem in grmovjem. Neprestano je oprezoval na desno in na levo, a ni zagledal nikogar. Senožeti so bile že pokošene, seno je ležalo v kopah. Nekaj ljudi je delalo na polju, a bili so predaleč, da bi ga mogli zagledati. Znova je počival.

»Ne bodo me,« se je tiho smehljal predse.

Proti poldnevu je dospel na polje in se počasi plazil med njivami. Na neki njivi je zagledal človeka; potuhnil se je k visokemu bobu, se splazil na desno, zlezal z bremenom skozi nasad fižola in se privlekel na ozko trato, ki se je zelena razprostirala med dvema vrstama njiv. Na koncu trate je stal čebelnjak, čigar koški so stali na policah drug nad drugim ko visoki hlebčki kruha, okrog njega pa so letale čebele. V senci čebelnjaka je sedel starec in mežikal v sonce.

Jure se mu ni mogel izogniti. Pod bregom je stala vas; skozi sadno drevje so se videle strehe in dim, ki se je vil nad slemenimi.

Ustavil se je pred možakarjem, ki ga je gledal z odprtimi usti. Ko je videl, da se mu starec ne more načuditi in da ne reče nobene, je odložil breme in sedel poleg njega. Nič več se ga ni bal.

»Ali me ne poznate?« ga je vprašal. »Jaz sem Jure.«

(Nadaljevanje)

M L A D I R O D

PASTIRČEK - THE SHEPHERD BOY - DER HIRTENKNABE - LE JEUNE PATRE

Istrska pripovedka - An Istrian Tale - Ein Märchen aus Istrien - Conte istrien

Ilustracije: M. Sedej

Toda pastirček ni maral denarja, saj ga niti ni poznal. Zanj je bila največ vredna njegova živina. To so sprevidele tudi vile in so mu dejale:

»Ko boš zvečer gnal domov, boš slišal za seboj od morja sem zvončkljanje številnih zvoncev. Nikar pa se ne oziraj, dokler ne prideš domov.«

To so rekle in izginile, deček pa je šele takrat spoznal, da se je srečal z vilami.

Počasi se je sonce nagibalo v morje in pastirček je odgnal svojo čredico domov. Čim bolj se je bližal domu, tem močnejše zvonjenje in zvončljanje je slišal za hrbtom. Pa je pozabil, kar so mu vile naročile in se obrnil.

But the little shepherd refused the money — he did not even know it. To him the most valuable possession were his animals. The fairies as well saw that, and told him:

»When driving your herd home this evening, you shall hear behind you small bells tinkling from the sea. But you must by no means turn round ere you arrive at your home.«

So they spoke, whereupon they disappeared. As to the boy, he understood as them that he had been meeting with fairies.

Slowly the sun was going down to the sea, and the shepherd boy got driving his little herd home. The nearer he came homewards, the more small bells were ringing and tinkling behind his back. He just forgot the fairies' order — and turned round.

Doch der Hirtenbube mochte kein Geld, denn er kannte es ja nicht einmal. Für ihn war seine Herde der wertvollste Besitz. Das sahen denn auch die Feen ein und sprachen:

»Heute abend, wenn du dein Vieh heimtreibst, wirst du hinter dir, vom Meere her, viele Glöcklein klingeln hören. Aber dreh dich ja nicht um, ehe du nach Hause kommst.«

So sprachen sie, und verschwanden. Der Knabe aber erkannte erst selbigen Augenblickes, daß er wirkliche Feen gesehen hatte.

Langsam neigte sich die Sonne zum Meer, und der Hirtenknabe machte sich mit seiner Herde

auf den Heimweg. Je näher er nach Hause kam, desto lauter klingelte und läutete es hinter seinem Rücken. Da vergaß er, was ihm die Feen aufgetragen, und — wandte sich um.

Mais le jeune pâtre refusa l'argent — il ne le connaissait pas même. Pour lui, son bétail était le plus précieux. Les fées le comprirent, et lui dirent:

»Quand tu remèneras ton troupeau ce soir, tu entendras, derrière toi, des grelots sonner de la mer. Mais en aucun cas ne te retourne avant d'être rentré.«

Ainsi ells parlèrent au garçon, et disparurent. Ce n'était qu'alors qu'il comprit d'avoir rencontré des fées.

Peu à peu, le soleil descendait vers la mer, et le jeune pâtre se mettait en route menant son petit troupeau vers la maison. A mesure qu'il s'approchait du hameau, plus et plus de grelots il entendait sonner en arrière. Mais il oublia ce que les fées lui avaient défendu et — se retourna.

(Konec prihodnjič)

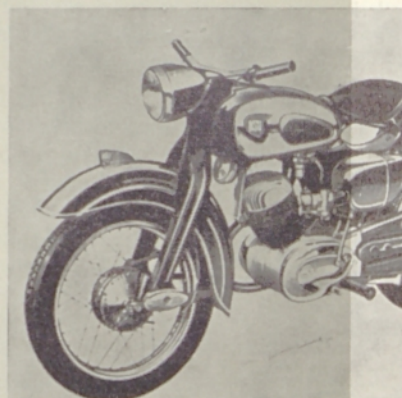

JUGOEXPORT

Beograd

Kolarčeva 1/I

Telefon: 38-315 do 38-319 - Teleprinter: 01-164

Sorodnikom izseljencev posredujemo naslednje pošiljke:

*darilne pakete s prehrano, pljačo in tobakom
tehnične predmete za gospodinjstvo (štedilnike, hladilnike, peči,
grelce, sesalce za prah, likalnike, pralne stroje itd.)
pohištvo, kožno galanterijo, kristal, steklo
obutev
montažne zgradbe
motocikle in dvokolesa
ladijske motorje 3—5 KM
preproge, ročno in strojno tkane
tekstil (na metre in konfekcija)
gradbeni material, bencin, motorno olje in drugo*

Nabavljamo na osnovi vplačila v devizah

Za vsa pojasnila se obrnite na

Jugoexport, Beograd, Kolarčeva 1/I

PREDSTAVNIŠTVA V DRŽAVI:

Reka

Palača „Jadran“

Obala Jugoslovanske mornarice 16 V
telefon 56-45

Ljubljana

Titova cesta 55 II, telefon 31-376

PREDSTAVNIŠTVA
V INOZEMSTVU:

New York

Jugoexport Inc.

1123 Broadway

New York 10, N.Y.

Tel.: Watkins 9-6144

Frankfurt/M

Domitas G. m. b. H.

Taunus Anlage 21

Tel.: 722756

